

NIZOZEMSKÉ

LISTY

O B Č A S N Í K
Č E C H Ů
A
S L O V Á K Ů
V
H O L A N D S K U

V TOMTO ČÍSLE:

H.BAMBASOVÁ
L.v.DIJK
E.HOROVÁ
D.KANNEGIETER
J.KANTŮREK
L.MALINSKÝ
V.POKORNÁ
P.PRINSOVÁ
S.F.SCHEFFEL
V.ŠADRAK II.
M.VÁŇOVÁ

ROČNÍK ŠESTÝ

Č Í S L O **2**

1999

LETNÍ ČÍSLO

NIZOZEMSKÉ LISTY

Vydává Kruh přátel Nizozemských listů při
Spolku Čechů a Slováků v Holandsku,
adresa Spolku: Rijnstraat 27, 1823 EA ALKMAAR.
BANKOVNÍ SPOJENÍ SPOLKU: POSTBANK 6065337
(p/a C. Fabritiuspark 23, 1701 VP HEERHUGOWAARD,
pokladní Monika Váňová , též pro NIZOZEMSKÉ LISTY)

Předplatné f 40.- a poplatky za inzerci zasílejte laskavě na uvedené
konto **Spolku** s označením **Předplatné** nebo **Inzerce - NIZOZEMSKÉ
LISTY**

**Adresa pro DOPISY, LUŠTÍRNU a INZERCÍ: Sirtemastr. 287,
2513 XL, Den Haag** (též pro autorské příspěvky)

Redakce nezodpovídá za obsah podepsaných článků, zaslané příspěvky nevrací
a vyhrazuje si právo tyto případně redakčně zkrátit

**Redakční rada: Líba van Dijk (vedoucí), Jaroslav Kantůrek,
Ladislav Malinský. Externí členové: Eva Horová, Mirek Kabela,
Dagmar Kannegieter**

Toto číslo vychází na prahu léta 1999

OBSAH:

- 03 Úvodem
- 04 Jaro má slunce i stín - H.Bambasová
- 06 Válka očima ekonomie - L.v.Dijk
- 08 České centrum informuje - J.Kantůrek
- 11 Z Prahy na pokračování - E.Horová
- 14 Nová slova v češtině - D.Kannegieter
- 15 Pomůže AIDS zachránit lidstvo - L.Malinský
- 18 Sličná knížka - V.Pokorná
- 20 Internetové adresy - Info
- 22 Deklarace lidských práv - Info
- 24 Zajímavosti z kultury - České centrum
- 28 Praha perspektivou psí - V.Šadrak II.
- 31 Stalo se..., stane se...
- 35 Víte že ... ? - L.M.
- 38 Panika v Expressu - L.v.Dijk
- 40 Administrace se hlásí ...
- 40 Roční období - M.Váňová
- 41 Autobusové linky od 1. června 1999 - Info
- 42 Luštirna NL - L.M.
- 43 Zadní strana - L.Malinský

**Příští číslo vyjde k podzimu 1999
Redakční uzávěrka již 25.srpna 99**

Ú v o d e m

Naše úvodníky se snaží nést určité poslání. Vždy si myslíme, že najdeme něco moudrého, co by nás všechny přimělo k tomu, aby se začal měnit svět v něco hezkého, něco lepšího. A když ne svět, tak situace v rodné vlasti, odkud se stále více ozývá nespokojenost občanů, vyvolaná chováním členů vlády. Když ne v rodné vlasti, tak v zemi kde žijeme, kde se stále častěji setkáváme s oběťmi zbytečného násilí. A když ne v zemi, ve které žijeme, tak alespoň doma, nebo někde, kde je změna k lepšímu zapotřebí a kdy je hned vidět a mohli bychom z ní mít okamžitou radost.

Od ledna tohoto roku se ohlížíme zpět a děláme jakousi pomyslnou bilanci toho, co se za dvě staletí udělalo, co se mělo udělat, co se mohlo udělat, a co jsme v tom mohli-nemohli, měli-neměli udělat my. A nějak se nám to stále nedaří udělat tlustou čáru za všemi válkami, za všemi hádkami kvůli tomu, zda je někdo moslim nebo křesťan, Albánec nebo Srb, Kurd nebo Turek, Žid nebo Palestinec, černochoch, bělochoch, cikán. Stále ještě je vidět, že se nikdo z minulosti a z hrůz válek a vraždění nepoučil. I my na tom máme vinu, neboť i my míváme požitky z toho, když se někde něco děje či stane. Stále ještě se radujeme z průšvihů jiných, neb se při tom sami cítíme relativně lépe a nemůžeme se tohoto pocitu nabažít.

Těšíme se, za vydatné podpory televize, radia a tisku, že někde začnou padat hlavy, at' je to v zemi kde žijeme, nebo kde jsme se narodili, nebo mezinárodně, at' je to v Evropské komisi, Olympijském výboru, v dopingových aférách, nebo v Bílém domě, nebo dokonce mezi našimi rodinnými příslušníky, vždy se snažíme stihnout alespoň kousek exekuce.

Svět se nezmění, budeme-li stále poukazovat na druhé, je nutno si důsledně uvědomit, že musíme začít sami u sebe, a budeme-li umět to hlásat dál, pak by se mohlo podařit, že naši potomci, až se sami budou po několika staletích ohlížet, co udělali oni, řeknou: My jsme to udělali lépe než ti před námi, protože jsme se poučili z jejich chyb.

Hezké prázdniny, a nashledanou na podzim, v míru a pohodě

Redakce

JARO MÁ SLUNCE I STÍN

HELENA BAMBASOVÁ

Před časem mi redakční rada ústy dr. Malinského nabídla prostor na stránkách Nizozemských listů; mohu pravidelně přispívat, témata libovolná, cenzurovat se nebude, redakčně krátit také ne. Takové lákavé nabídce pochopitelně odolat nelze, a tak jste již mohli číst pár mých úvah o počasí a blbé náladě v Čechách, myšlených spíš polovážně. I pro toto číslo jsem si velmi původně chystala povídání rázu veselého a obecně lidského, chtěla jsem napsat o čápech s baťůžky, kteří mají jména a také vysílačky, a parta biologů v Čechách monitoruje dráhy jejich letů a způsob chování. Realita ovšem, tak jako ostatně celkem často, mne přinutila změnit plány, o čápech Kristýně a spol. možná někdy jindy, možná také ne.

Ač nevoják a člověk poměrně nemilitantní, věnuji dnešní zamyšlení otázkám vesměs vojenským a třeskutě vážným, neboť se mi zdá, že nemohu jinak. V pátek, 12. března letošního roku, se v Trumanově knihovně ve městě Independence ve Spojených státech políbili M. Albright a J. Kavan a Česká republika se stala členem Severoatlantické aliance. Splnil se tím jeden z nejdůležitějších cílů české (a předtím československé) zahraniční politiky 90. let, a tedy se sluší, myslím, připomenout jména alespoň několika dalších českých politiků, kteří tuto vizi prosazovali a přispěli k jejímu uskutečnění - vedle pana prezidenta Havla bych ráda zmínila naše bývalé ministry zahraničí pány Dientsbiera, Zieleniece a Šedivého.

Trochu se slavilo, přijímaly se gratulace a po světě létaly faxy mezi diplomaty, veřejnosti většinou neznámými, kteří jsme měli tu čest a historickou šanci být v Černínském paláci při tom, a na tomto úkolu se podílet. Česká republika a Nizozemsko jsou spojenci, Česká republika a USA jsou spojenci, a takhle bych mohla pokračovat ještě šestnáctkrát. Naše země je v dobrém klubu, ve společnosti, v jaké velmi dlouho nebyla, kam si však troufá

patřit, ve společnosti, kde chce být platným a spolehlivým členem. Členství v Alianci dává příležitost našemu státu chránit hodnoty euroatlantické civilizace a rovněž jí poskytuje bezpečnostní záruky, jaké po desetiletí či spíše staletí neměla.

Ani ne za dva týdny po svém rozšíření zahájilo NATO, tedy už i my, letecké údery proti Jugoslávii s cílem zamezit režimu Slobodana Miloševiče v násilí, které páchá na vlastních občanech. Padají bomby, hoří domy, umírají lidé, a statisíce kosovských Albánců jsou stále brutálně vyháněni ze svých domovů. Jsme svědky nezměrného utrpení běženců a snažíme se pomáhat. Dáváme peníze na humanitární konta, posíláme materiální pomoc, vlády mnoha států vyčleňují miliony na pomoc uprchlíkům a poskytují jim útočiště. A všichni doufáme, že spojením vojenské síly a diplomatického úsilí se podaří tento konflikt urovnat a navrátit kosovským Albáncům jejich domovy. Mnoho se diskutuje o tom, zda lze bombardováním, tedy násilím, zamezit jinému násilí, tedy etnickému čistění, které bělehradský režim provádí, a zda bylo možné jiné, lepší řešení. Debatuje se o tom, zda NATO zvolilo správnou strategii a účinnou taktiku, kdy to skončí a co bude pak. Na mnohé takové otázky neznám odpověď, ale jsem přesvědčena, že zlu, jehož se někdo dopouští na svých lidech, nelze pouze přihlížet, že je naší povinností zasáhnout dle svých možností a schopností. Neboť utrpení bezbranných se nás týká.

Skončím ještě jedním tématem, které se rovněž váže k válce, i když té minulé. V Nizozemsku je pochováno asi čtyřicet Čechoslováků, kteří bojovali za druhé světové války ve službách britské RAF, a byli nad územím Holandska sestřeleni. Jejich hroby jsou roztroušeny na více než deseti místech Nizozemska a nacházejí se na válečných hřbitovech Commonwealthu. Odjíždím zítra na jedno z těchto míst, abych tam položila květiny, poklonila se památce padlých a připomenula si jejich boj za svobodu, jemuž přinesli oběť nejvyšší. Doufám, že tím založím tradici a postupně já a posléze moji nástupci navštívíme všechna tato místa - každý rok při výročí konce druhé světové války jedno. Vzpomeňte si na naše padlé se mnou.

6.5.1999

VÁLKA OČIMA EKONOMIE

Názory holandské ekonomky P. van Ven z Noordhollands Dagblad shrnula

LÍBA van DIJK

I.

O válce v Kosovu, uprchlících, vraždách, náletech NATO, hrůzách války slyšíme každý den dost. Názorů na válku na Balkáně je asi tolik, kolik je na světě lidí. Jestli je dobře, že se válka řeší, tak jak se řeší nebudu já řešit. Chtěla bych Vás čtenáře seznámit s dvěma články holandské ekonomky Paulien van Ven.

Kolik stojí válka? Ani ministr obrany to neví, píše holandská ekonomka. Záleží na tom, jakým způsobem se provádí účetnictví. F-šestnáctky, které Nizozemí na tuto krizi používá, nebyly pro tento cíl koupeny, ty už jsme měli. Pilot, který tyto stroje řídí, ten také už existoval. Proto se druh těchto nákladů nepočítá. Tyto náklady mají někde společného jmenovatele a můžeme jim říkat "overhead"-režijní náklady.

Co se tedy vlastně počítá? Pouze "variabilní" výdaje. To je např. bydlení vojáků v zahraničí, přesun lidí a materiálu, paliva, údržba a munice. Variabilní náklady na Kosovo spadají se svými 53,5 miliony guldeny, které jsou v rozpočtu na rok 1999 pod hlavičku "nepředvídatelné".

Zbytek "mírových operací" je v rozpočtu ve výši 270 milionů guldenů. A tak je už teď jasné, že nepředvídatelná položka se dostane do problémů. Co stojí Kosovo? Mohli bychom sečíst výdaje na vystřílenou municí, materiál, dopravu a hodinový plat mužstva. Ale tím narazíme na nový problém: Kolik stojí voják na hodinu? Pro to není tržní cena. Samozřejmě, že dostává mzdu, ale to nevystihne investice do znalostí a vzdělání a ani nemluvě o dopravě, bydlení, stravě a oblečení. A co náklady na důchod? Stát je platí, takže ty by se měly započítávat též.

Existují však čísla, která jsou daná. Dané je, že F-šestnáctka stojí 55 milionů, t.zv. "mid-life update" zabírá 15 milionů, na jednu hodinu letu stojí palivo a údržba 5200 guldenů.

O výdělku pilota tápeme v temnotách, ale co se munice týče ne. Tak zvané "chytré bomby" - rakety s laserem stojí 450.000 a 950.000 guldenů kus. "Hloupé bomby" - to jsou ty ostatní stojí mezi 6500 a 10.000 guldeny kus. Nizozemský voják si vydělá měsíčně průměrně 2850 guldenů hrubého, důstojník 6500 guldenů. Nezávisle na hodnosti, dostanou vojáci nasazení do Albánie a Makedonie příplatek ve výši 130 guldenů denně, ze kterého platí daně. Sunday Times odhaduje výdaje celého NATO na Kosovo na přibližně 6 miliard guldenů. Jestliže Nizozemí nese 5 až 10 procent tak je to 300 až 600 milionů. A to je hodně peněz. Země kolem Kosova - Albánie, Makedonie a Černá hora, jsou nejchudší v Evropě. Co se mne týká, vložme peníze do Marshallovy pomoci a společně s Ruskem hledejme východisko pro Srbsko. Tak může něco špatného pomoci v něčem dobrém.

II.

V minulém článku jsme mluvili o tom, že válka v Kosovu stojí NATO 6 miliard guldenů. Podíl Nizozemí byl odhadnut na 300 až 500 milionů guldenů. Mezitím můžeme tato čísla jedenapůlkrát znásobit. Je to velmi smutný fakt: Na válku na Balkáně vydáváme mnoho peněz, ale na míru jsme ukrajovali, říká Paulien van Ven v článku nazvaném "Válka je dražší než mír" ze 4. května t.r.

Článek pokračuje dále: " Možná, že zní divně, že se mír dá koupit. Američani to věděli a také podle toho tak jednali. Georg Catlett Marshall řekl tenkrát v americkém parlamentu: "Nemusím vám, vážení pánové povídat, že situace ve světě je velmi vážná."

To bylo 30. června 1947 a tehdy začal ekonomický program pomoci, který se později jmenoval "Marshallova pomoc". Marshall dostal v roce 1953 Nobelovu cenu míru. byl generálem a vojenským stratégem a v roce 1947 udělal ekonomickou analýzu, takže Nobelova cena za ekonomii by mu také "slušela".

Válka položila tenkrát skoro celou Evropu na lopatky. Nebyla výroba, obchodní linky byly přerušeny, infrastruktura zničena. Výměnou za své výrobky dostali sedláci peníze, za které se nedalo nic koupit. V zemědělství se pěstovalo jen pro vlastní potřebu, města trpěla hlady a vlády byly nuceny k masovému importu. Marshall předvídal, že by základna tržní ekonomie - rozdělení práce ve specializované součásti - mohla být narušena. Viděl, že by to mohlo znamenat zkázu. A viděl též, že by to Ameriku navěky připravilo o její největší odbytiště.

Evropa musela 70 procent daru utratit za americké výrobky. Marshallova pomoc byla tedy, jak tomu říkáme "závazná pomoc". To se v současné době posuzuje dost arogantně. Neprávem, neboť závazná pomoc je nad všechny jiné pomoci. Je eficientní, podvodu vzdorná, levná a není puntičkářská. Funguje oboustranně. Nehledě na to, že má i funkci v předávání technologie. Kdyby Evropa dnes pochopila to, co Amerika včera, tak by Balkán vypadal jinak, dokonce se dá položit i otázka, zda by k válce vůbec došlo. Marshall nechtěl lepit náplast na ránu, on chtěl uzdravovat. Do roku 1952 dostala Evropa částku ve výši 13 miliard dolarů. Darem! Jen tak z legrace jsem si přepočítala kolik těch 13 miliard z roku 1947 znamená v dolarech teď. Když si vezmeme americký spotřební cenový index zaměstnanců jako základ pro inflaci, tak nám vyjde 104 miliard dolarů neboli 213 miliard guldenů. A to způsobilo to, co Amerika očekávala. To způsobilo svobodnou a prosperující Evropu včetně tržní ekonomie. Spojené státy to povzbudilo a získaly tím věrného společníka.

Paralely mezi tenkrát a nyní nám leží u nohou. Každý ví, že prosperující, svobodný Balkán je páteří stabilní Evropy. Pád komunismu je už deset let za námi. Mnoho zemí z něj vyšlo zničeněji více než my tenkrát po druhé světové válce. S žádnou infrastrukturou, s žádným politickým nebo právním kádrem, bez bank, dopravy, obchodních kanálů - dokonce i bez vzpomínek. A teď si zapamatujte tyto tři čísla: 9 miliard dolarů, 10 miliard dolarů, 104 miliardy dolarů.

9 miliard dolarů je částka, kterou NATO během několika týdnů utratilo za vzdušnou válku se Srbskem. 10 miliard dolarů je evropská Marshallova pomoc. To je celková částka, kterou Západní Evropa prostřednictvím Východo-evropské banky zapůjčila v uplynulých deseti letech bývalé Východní Evropě, včetně Ruska, mimo Východního Německa. Ty 104 miliardy jsou ty, které tenkrát Spojené státy, v dolarech dnešních formou Marshallovy pomoci nám daly darem. Nevím jak se na to díváte vy. Můj závěr je tento: Lepší je neukrajovat z míru, neboť válka je dražší. Jak pro Balkán tak i pro nás.

ČESKÉ CENTRUM INFORMUJE

JAROSLAV KANTŮREK

O našich programech připravovaných na jarní měsíce jsem čtenáře předběžně informoval v minulém čísle Nizozemských listů a nyní mám možnost představit jednotlivé akce podrobněji.

Výstavu o životě a díle Bohumila Hrabala „Hlučná samota“, kterou pořádají Ministerstvo zahraničních věcí, česká centra a Památník národního písemnictví v Praze jako putovní výstavu k 85. výročí narození spisovatele, představíme v Nizozemsku celkem třikrát. První výstavu zahájíme již 21. května 1999 v 17 hodin ve veřejné knihovně v Groningenu (Openbare Bibliotheek Groningen, Oude Boteringestraat 18) a potrvá do 5. června t.r. Dne 8. června se bude konat seminář o Bohumilu Hrabalovi a prezentace části výstavy na setkání, které pořádá Slovanský seminář University v Amsterdamu pro své studenty. 10. června 1999 v 16,30 zahájíme výstavu ve veřejné knihovně ve Voorburgu (Openbare Bibliotheek Voorburg, Kon. Julianalaan 257), kde bude možno celou expozici shlédnout až do konce června t.r.

Výstavy v Groningenu i Voorburgu zahájí paní velvyslankyně Helena Bambasová, bude přítomen překladatel většiny Hrabalových děl do nizozemštiny pan Kees Mercks a návštěvníci budou mít možnost shlédnout i filmové dokumenty o životě a díle spisovatele Bohumila Hrabala. V knihovně ve Voorburgu jsme připravili navíc speciální *filmový večer 24.6.1999* (začátek v 19,30 hod.) věnovaný Bohumilu Hrabalovi. Během večera bude promítnut film *Něžný barbar* (1989 - režie Petra Koliha, hrají Boleslav Polívka, Jiří Menzel, Arnošt Goldflam, Jaromír Hanzlík a další). Film se odehrává v 50. letech na libeňské periférii. Postavy výtvarníka Vladimíra, spisovatele zvaného Doktor a básníka a filozofa Egona žijí mimo reálný čas ve svérázných diskusích o pravé podstatě života a umění. Skutečnou předlohou pro tyto postavy byli výtvarník Vladimír Boudník, spisovatel Bohumil Hrabal a filosof Egon Bondy. Během večera bude dále promítnut zajímavý dokument Olgy Sommerové *Požehnaný prokletý básník Bohumil Hrabal* z cyklu *Nevyjasněná úmrtí*. Není bez zajímavosti, že v tomto seriálu České televize, jehož první díl byl například věnován Jiřímu Šlitrovi, měl v březnu t.r. premiéru i dokument věnovaný výtvarníku V. Boudníkovi s názvem „Explosionalista Vladimír Boudník“. Jméno tohoto umělce často zmiňujeme v souvislosti s Bohumilem Hrabalem. Věříme, že se nám v budoucnu podaří blíže představit dílo a zajímavé životní osudy Vladimíra Boudníka také v Nizozemsku.

Poslední kulturní akcí před prázdninami bude *výstava současných loutek Michaely Bartoňové a Antonína Müllera*. Jejich společná tvorba je ideálním spojením. Michaela pracuje jako výtvarnice, návrhářka a kostymérka a Antonín přetváří návrhy do třetího rozměru. Je sochařem a vynikajícím řezbářem při práci se dřevem. Dřevěné loutky a sochy Bartoňové a Müllera vystupují také jako partneři živým hercům, hrají v inscenacích oper, dramát a pohádek po celém světě. Některé byly navrženy a vyrobeny i jako součást interiérů. Některá témata při tvorbě inscenací přerostla v řešení svébytného uměleckého útvaru, který je schopen vypovídat i bez kontaktu divadelního představení.

Výstavu zahájí paní velvyslankyně a představitelé města Dordrechtu ve středu 16. června 1999 v 17 hodin v reprezentačních prostorách historické radnice v Dordrechtu. Jedná se zároveň o zahajovací den Mezinárodního loutkářského festivalu (Internationaal Micro Festival Dordrecht). V návaznosti na zahájení výstavy budou mít hosté možnost shlédnout i loutkové představení Michaely Bartoňové a Antonína Müllera „*Král je mrtev, at' žije král*“. Z motta představení citují: „Toto loutkové představení má vzbudit iluzi. Upoutané loutky na vahadlech se odpoutávají a ve vymezeném prostředí svého děje prožívají lásku nebo svou samotu a smutek. Uvolněný trůn se stává lákadlem pro slabší, kteří podléhají a zaplétají se do nelibostného boje o moc - stále voděni a omezeni loutkohercem, nebo svým osudem?“

Bartoňová a Müller uskuteční ještě několik dalších prezentací svých loutek v průběhu festivalu (jako skupina Tineola Marionette Theatre). Výstavu, která se koná opět v působivých prostorách pudy historické radnice v Dordrechtu, bude možno navštívit denně po dobu konání festivalu (tj. od 16. do 20. června 1999 od 9 - 17 hodin) a dále po dohodě s radnicí v Dordrechtu až do 27.6. 1999 (telefon 078-6396009).

Zájemci o české umění mohou navštívit zajímavé výstavy i během prázdnin. Na zámku Zuylen u Utrechtu budu zahajovat dne 10.7. 1999 *výstavu českého skla*. Na výstavě se představí renomovaní výtvarníci Zdeněk Lhotský, Alena Matějková, Jaroslav Matouš a Aleš Vašíček. Výstava vznikla na základě kontaktů Českého centra s galeriemi v Nizozemsku, které se specializují na prezentaci současného českého uměleckého skla.

České centrum poskytlo nejznámějšímu nizozemskému zábavnímu parku Efteling několik exponátů pro výstavu „*Svět pohádek*“, která zde bude probíhat po dobu celé letošní sezóny. Takže se můžete při své návštěvě tohoto populárního parku setkat také s postavou Krtečka od Zdeňka Müllera nebo s Ladovými obrázky k pohádkám Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena.

Správa českých center také pravidelně spolupracuje s Českou televizí a proto se bude v květnu natáčet také nizozemské zastavení pořadu známého brněnského herce a publicisty Arnošta Goldflama „*Za dveřmi je AG*“, který osobitou formou představuje českým divákům práci českých center při putování za českou kulturou v různých zemích.

Rádi připravujeme pro naše příznivce příjemná překvapení a krásné kulturní zážitky a proto mi dovoluete, vážení čtenáři, nahlédnout již nyní do naší programové nabídky na podzim letošního roku.

Na několika místech v Nizozemsku chceme představit ve spolupráci s radnicemi měst, které mají družební styky s českými městy v *oblasti Českomoravské vrchoviny*, výstavu současného umění výtvarníků z této oblasti České republiky.

V Naardenu představíme ve spolupráci s muzeem J.A. Komenského unikátní výstavu ex libris, které pocházejí z mezinárodní soutěže ke čtyřstému výročí narození J.A. Komenského v roce 1992. Kolekce vítězných prací byla vystavena u příležitosti světového setkání ex libris v japonském Sapporu a poté v řadě míst České republiky. Výbor Spolku sběratelů a přátel ex libris v Praze loňského roku rozhodl, aby tato výstavní kolekce *ex libris „Comenius“* byla věnována muzeu v Naardenu. Zde bude tato unikátní sbírka představena široké veřejnosti od 16. října 1999 do 16. ledna 2000.

Nizozemský překlad knihy Jiřího Křížana „*Tichá bolest*“ (přeložil Kees Mercks, vychází v nakladatelství Signum Boeken) bychom chtěli představit společně s novým úspěšným filmem podle scénáře Jiřího Křížana „Je třeba zabít Sekala“.

Symbolicky chceme vzpomenout 10. výročí sametové revoluce. Při této příležitosti nám přislíbila vystoupení *zpěvačka Marta Kubišová*, která zůstává symbolem roku 1968 i událostí v listopadu 1989. Na samostatný recitál zpěvačky dne 7. října 1999 v Haagu naváže ještě setkání Marty Kubišové s krajany v rámci Symposia Spolku Čechů a Slováků v Nizozemí, které se bude konat 9. října 1999 v Baarnu.

Věřím, že se můžete již nyní těšit na naše příští setkání při akcích pořádaných Velvyslanectvím a Českým centrem v Nizozemsku.

Do nadcházejících měsíců Vám České centrum přeje hodně letní pohody ve vašich domovech i na vašich prázdninových cestách.

Poznámka na závěr:

V minulém čísle jsem podrobně informoval o mezinárodním romském kulturním festivalu v Utrechtu v lednu t.r. a úspěšném koncertu romské zpěvačky Věry Bílé se skupinou Kale. Potěšila nás i řada ohlasů v tisku a příznivé kritiky, které nám zaslali pořadatelé akce z Utrechtu. Nedávno jsem objevil zprávu v českém tisku, která se romské problematiky přímo dotýká.

V Pardubicích už čtvrtým rokem pomáhá romským dětem školní přípravka. Děti si zde zvykají na práci v kolektivu, získávají základy z jednoduchých počtů či přírodovědy, ale hlavně se učí mluvit česky. Pardubice založily přípravku před čtyřmi roky a nyní už ve městě fungují dvě. Právě neznalost češtiny bývá největší handicap romských dětí při vstupu do první třídy. Zaostávání malých Romů ve škole mají na svědomí i slabé všeobecné znalosti, které si české děti běžně přinášejí z rodiny. Kromě malých Romů prošli třídou i děti z neromských rodin. Část dětí přichází také z azylového centra. Potíže nejsou s dětmi, ale často s jejich rodiči. Obtížné je přesvědčit rodiče, aby děti do přípravky posílali a dodržovali její řád. Přitom všechny děti, které pardubickými přípravkami prošly, chodí do normálních škol a dosahují dobrých výsledků. Ve zvláštní škole není z přípravky ani jedno dítě.

Tento systém připomíná povinnou školní docházku v Nizozemsku, kde základní školní docházka začíná již ve čtyřech nebo pěti letech, aby zejména děti, které doma hovoří jiným mateřským jazykem než holandsky, měly možnost tyto rozdíly překonat před dosažením věku šesti let.

Z České republiky to byla k aktuální romské a azylové problematice dobrá zpráva.

Oznámení:

Opět připomínáme, že pokud nedostáváte náš informační bulletin a máte o jeho zaslání zájem, sdělte laskavě Vaši adresu na České centrum, Paleisstraat 4, 2514 JA Den Haag, Tel.: 070 - 356 14 77, Fax: 070 - 362 59 66.

Z PRAHY NA POKRAČOVÁNÍ

Od března do května '99

EVA HOROVÁ

Praha, 10. března 1999

Tak za dva dny nás vezmou do NATO! Kdo by si to byl bratru před patnácti lety pomyslel. Ta oficiální Praha jakoby si teprve teď s překvapením začínala uvědomovat, že je to doopravdy. O vstupu do NATO se na veřejnosti hovoří až v několika posledních týdnech, a to především v souvislosti se stavem připravenosti české armády. Asi to zatím moc slavné není, aspoň pokud lze soudit podle novinových článků a reportáží v televizi. Upřímně se raduje město Čáslav, protože tam bude mezinárodní letiště a očekává se tedy ekonomický rozvoj.

Při slavnostním aktu ratifikačního podpisu prezidentem Havlem si na protest zapískal na píšťalku anarchistický novinář Křeček, a spálil při tom papírek s logem NATO. Pak byl ze sálu vyveden. Noviny a jejich dopisující čtenáři měly řadu dní o čem psát, většinou ve smyslu srovnávání tohoto činu a jeho postihu se zahvízdáním paní Havlové při poslední prezidentské volbě.

Mezi lidem obecným se názory na NATO různí. Někteří, a troufám si optimisticky říct, že snad většina, jsou rádi. Hlavně ti starší vidí v členství České republiky záruku proti nečekanému vpádu Khublaj Chánů z Východu, ti mladší vidí výhody především v těsnější spolupráci s bohatším a technicky pokročilejším Západem. Jsou ale i tací, a ani těch není málo, kteří mají strach z nové okupace. Neboť - nejsou snad ti Němci, naši odvěcí nebezpeční sousedé, také členy NATO, a to velmi vlivnými členy?

Převážnou většinu českého národa však nechává i tato převratná a vskutku historická událost v poklidu. Jsou jiné starosti. Nezaměstnanost stoupá; teď už je průměr 12%, v určitých okresech či jednotlivých obcích k 20%, dokonce i Praha už ví, co znamená pouhých 3% nezaměstnaných. Těžké to mají hlavně mladí lidé bez praxe, a starší z nízkou kvalifikací. Hrozí celá lavina krachů a dalšího propouštění.

Ale také se blíží jaro, sněhová kalamita je pryč a povodně se nekonaly, takže čekají zahrádky a chaty.

Čím dalším žije tato země v této chvíli?

- Ministerstvo financí nedávno vypustilo na veřejnost zprávu o připravované změně zákona o dani z nemovitosti. Ta je nyní velmi nízká, z holandského pohledu skutečně jen symbolická, a je vypočítávána pouze podle zastavěné plochy. Navrhovaná novela spočívala v zavedení daně na bázi "tržní hodnoty" této nemovitosti, kterou by stanovoval úřad obce, kde se nemovitost nachází. Tedy pro ty z nás, kteří žijeme v Nizozemsku, nic nového. Strhla se ovšem taková lavina protestů, že byl návrh stažen ještě předtím, než se vůbec dostal na pořad jednání vlády. Je přece nemravné okrádat občany, kteří si postavili/koupili dům za stejně již jednou zdaněné, krvavě vydělané peníze?!
- Preference Komunistické strany Čech a Moravy nebezpečně stoupají. Podle průzkumu veřejného mínění by nyní volilo KSMČ více než 15% voličů. Je to dost děsivé, a ještě děsivější je, že je mezi těmito potenciálními voliči dost velké procento mladých lidí. Nedávno se tímto fenoménem zabýval jeden dokumentární pořad televize. Uvedl reportáž ze sjezdu mladých komunistů. Velký sál plný dvacetiletých, celkem inteligentně vyhlížejících lidí: dotazováni reportérem, hovořili o nutnosti občanské zodpovědnosti, o povinnosti státu pečovat o kulturu, školství a "lidi" obecně. Já jen

doufám, že je to jen logická reakce části citlivých mladých lidí v této zemi, těch, kteří nezažili reálný socialismus na vlastní kůži, na rozhádanou, zkorumpovanou a evidentně ne příliš povznášející politickou elitu dnešní doby, a na typicky český, málo nuancovaný a povrchní obdiv ke všemu, co se právě nosí - tedy k tomu nejprimitivnějšímu kapitalismu. Bohužel této nálady šikovně využívají komunisté v parlamentu, kteří v různých veřejných diskuzích s jim vlastní populistickou demagogií celkem snadno vyvracejí argumenty svých méně šikovných demokratických oponentů. Nezažila jsem vědomě těsně poválečná léta, ale z toho, co jsem si mezitím o nich přečetla soudím, že se tehdejší komunisté a tehdejší demokratičtí politici chovali asi obdobně. A jak to dopadlo! Proto si myslím, že když už pro nic jiného, tak aspoň jako záruka toho, že se ta strana už nikdy v této zemi nebude moci dostat k diktatoriální vládě, je to NATO asi přece jen dobré.

Pokračování 16. dubna 1999

Měsíc, který uplynul od dopsání posledních řádků, byl vpravdě schizofrenní:

Na jedné straně se hlásilo s obrovskou vervou jaro. Na Staroměstském náměstí se konal velikonoční trh. Měly tam být i jihomoravské malířky, které měly na místě zdobit obří kraslice. Hledala jsem je, stejně jako jsem hledala v pražských ulicích krojované selky mého mládí, takové ty, co si přivezly štokrle a takový ten papírový kufr a z něj prodávaly pohádkově krásná velikonoční vajíčka. Nebylo nic. Tedy bylo: na "Staromáku" jedna velká a mnoho maličkých břížek, ověšených barevnými fábory a papírovými vejci, mnoho šuntu, jaký je tam teď pořád, a jedno polystyrénové vejce o průměru asi metr, které ze štaflí (docela hezky, nutno říci) pomalovávala dívčina v kroji. Na ulicích kraslice pro turisty po osmdesáti korunách kus, ale ty už jsou tu teď celoročně. Ještě že jsme objevili na Hradě maličkou výstavu skutečných lidových kraslic. Měli jsme radost, že přece jen ještě můžeme žasnout nad uměním a trpělivostí lidí, kteří tohle umí a které bavi si takhle hezky hrát.

Na straně druhé se pár dní od toho (ne)slavného (?) vstupu naší republiky do NATO začala nad Balkánem stahovat válečná mračna. Česká společnost byla a je rozpolcena. Z počátku to podle toho, co říkali někteří čelní politici a jak psaly noviny vypadalo, jakoby se Česká republika chtěla úplně distancovat od toho zlého, hodné slovanské bratry Srby bombardujícího Západu. Diskutuje se stále. Tak například včera jsem sledovala pořad Aréna. To je diskusní pořad, kde politik, sedící v "horkém křesle", obhazuje proti panelu oponentů některé ze svých známých stanovisek. Diváci mohou telefonicky sdělit, zda se danému politikovi podařilo je přesvědčit o své pravdě. Včera se v horkém křesle nacházel Jan Ruml (Unie svobody, senátor). Obhajoval své tvrzení, že po vyčerpání všech možností diplomacie byl zákrok NATO v Jugoslavii jedinou možností, jak zastavit etnické čistky v Kosovu. Oponovali mu Miroslav Grebeníček (KSČM), Petr Uhl (vládní zmocněnec pro lidská práva) a poslanec za KDU-ČSL (jméno jsem zapomněla). Že jsou komunisté demagogové, to jistě nikoho nepřekvapí a dovede si zajisté argumenty toho pána představit. Petr Uhl je odjakživa levičák-trockista, s velmi silně vyvinutým odporem proti veškerému násilí; nejvíc mu vadilo, že NATO bojuje ze vzduchu, bez rizika pro vlastní lidi, že je to taková odlišná, "orwelovská" válka. Proč přesně ten lidovec byl proti, jsem dobře nepochopila. Ale víc než tyto oponenti na mne zapůsobil jakýsi mladý člověk z publika ve studiu, které se také občas může ptát. Ten spustil takovou tirádu proti NATO, že se mi udělalo úzko. Byla to terminologie Moskvy padesátých let: váleční štváči, imperialisté, musí nastoupit dělnická internacionála. A jak dopadlo "hlasování" telefonujících diváků? Dovolalo se jich celkem asi 6500, a velmi těsným rozdílem o asi 50 hlasů "vyhrál" Ruml. Velmi ilustrativní výsledek.

Taky tu máme na návštěvě moji tetu. Vyvdala se z Prahy do Ostravy v roce 1949 a za ty léta je z ní kompletní "chachar". Tetě je 76 let a patří k těm, kteří se stále ještě nezavázali strachu z Němců. Nedokáže rozlišit Německo tenkrát a teď, a je přesvědčená o tom, že když jsou teď ti Němci v Jugoslavii, tak jsme jen na krok od nové světové války. Stejně jako téměř polovina obyvatel této republiky stejně nechápe, proč bychom se měli vůbec do konfliktu na Balkáně míchat. Je to přece jejich věc.

Asi to bude skutečně trvat velmi dlouho, než tato země bude jako celek schopna vnímat, že je součástí lidského společenství evropského a dokonce, pámbu s námi a zlý pryč, globálního. Kdyby tu byla teta Kateřina ze Saturnina, mohla by tento jev osvětlit radou trefných přísloví ve stylu: košile bližší než kabát, co tě nepálí nehas a tak dále. Ach jo.

S pozdravem Eva Horová

P.S. 19. 4. 1999

Vláda právě podala do parlamentu návrh zákona, který umožňuje letadlům aliance nejen přelety nad územím České republiky, ale i přistávání na jejích letištích a též eventuelní pohyb pozemních vojsk NATO po republice. Na rozdíl od většiny ostatních členských států NATO musí v ČR schválit takové rozhodnutí vlády obě komory parlamentu.

P.P.S. 20.4.1999

Padla další česká osobnost: valná hromada TV NOVA (komerční televize) odvolala ředitele Vladimíra Železného, podle tisku na žádost největšího "vlastníka", společnosti SBS. Nerozumím tomu, ale podle tisku si prý počínal příliš arogantně. NATO a Kosovo ustoupily do pozadí. Věrné publikum truchlí, spolupracovnice pláčou.

P.P.P.S. 5.5.1999, v Moordrechtu/Nizozemsko

Sedím v pracovně našeho syna na půdě typického holandského domečku a za oknem typicky holandsky leje. Babyfoon na stole mi prozrazuje, že si dole v obýváku spokojeně hraje náš dvouletý vnuk s dědou, a v ložnici pode mnou je ticho: maminka i dva dny starý nový vnouček spí. Přepisuji tohle povídání tak, aby byla redakce Nizozemských listů spokojena, a přitom si říkám, jak je všechno relativní: co je mi do nějakého pana Železného, že. Ale z válek mám strach, už kvůli těm dvěma mrňavým klukům, kterých by se mohly někdy týkat.

Takže: co s tím uděláme, má někdo dobrý nápad?

!! NEPŘEHLÉDNĚTE !!

**Finanční adresa Listů a Spolku je: 1701 VP HEERHUGOWAARD
POSTBANK 606 53 37**

Korespondenční adresy jsou:

Rijnstr. 27, 1823 EA ALKMAAR (převážně Spolek)

Sirtemastr. 287, 2513 XL DEN HAAG (převážně Listy)

**POUZE VČASNÝM VYROVNÁNÍM DLUŽNÉHO PŘEDPLATNÉHO NÁM
UMOŽNÍTE DALŠÍ VYDÁVÁNÍ LISTŮ. OPĚT ZÁLEŽÍ NA VÁS !**

NOVÁ SLOVA V ČEŠTINĚ

DAGMAR KANNEGIETER

Loni v prosinci vydalo nakladatelství Academia slovník pod názvem Nová slova v češtině - Slovník neologizmů. Kolektiv autorů ÚJČ AV pod vedením Olgy Martincové v tomto novém slovníku zaznamenává tzv. neologizmy, tj. nová nebo přejatá slova a slova užívaná dříve, která nabyly nových významů. Je zde uvedeno na 4600 hesel ze všech oborů, především těch, které nejvíc hýbou společností, tj. z politiky a ekonomie, slang počítačových expertů, uvádí dynamickou vrstvu slovní zásoby, která proniká do češtiny. Slovník má podle vedoucí autorky doplňovat současný Slovník spisovného jazyka českého a zachycovat změny v slovní zásobě češtiny. Pro stanovení této slovní zásoby vycházeli autoři z nového lexikálního materiálu z období 1985 - 1995.

Nová pojmenování, slova s novými výrazy vznikají v současné češtině na základě několika pojmenovacích postupů:

- a) přejímáním (např. z angl. **billboard, snowboard, workaholic**)
- b) kalkováním (např. **počítačová myš** podle angl. mouse)
- c) tvořením víceslovných pojmenování (např. **mobilní telefon**)
- d) tvořením slov odvozováním (např. mafie - **mafíán**)
- e) tvořením slov skládáním (např. **ekonafta, eurotunnel**)
- f) tvořením slov zkratkových (např. **DIK = držitel investičních kuponů**)

Rovněž se k neologizmům současné spisovné češtiny řadí ta slova, která byla z oficiální veřejné komunikace v uplynulých čtyřiceti letech odsunuta a nyní se znovu vrací, jako např. radní, radnice, starosta aj.

Výběr hesel ve slovníku vychází z několika kritérií:

a) z kritéria současné spisovné komunikace - podle tohoto kritéria byly zařazeny výrazy, které vznikají a užívají se v hlavních komunikačních sférách současné spisovné češtiny (v publicistické, odborné, administrativní, umělecké apod.).

např. **tunelování** - podvodná finanční operace, jejímž cílem je skrytě odčerpat z prosperujícího podniku, banky apod. majetek. Ve vyjadřování odborníků z oblasti bankovní, finanční, kriminalistické, v projevech politiků, v publicistice.

b) z kritéria časového - nová slova, která vznikla anebo u nichž nastaly sémantické změny, posuny v komunikační platnosti v časovém úseku 1985 - 1995.

např. **lennonky** - brýle s menšími kulatými skly v tenkých obroučkách. Název vznikl podle druhu brýlí, které nosil člen skupiny Beatles John Lennon.

c) z kritéria strukturního typu neologizmů - mezi neologizmy jsou zařazena jak slova jednoslovná, tak i víceslovná.

např. **kabelovka** - jednoslovný výraz ze slovního spojení kabelová televize. V běžném vyjadřování.

Chcete-li se například dozvědět, jaký je přesný význam slova **japík**, můžete si na stránce 120 přečíst následující text:

japík - expr. ambiciózní mladý muž usilující o úspěšnou kariéru, který demonstruje své (profesionální) možnosti oblékáním, životním stylem apod....:např. českému japíkovi do amerického yuppie něco chybí - často přinejmenším vyčištěné boty.

Slovo vzniklo na pozadí výrazu yuppie (v angličtině zkratkové slovo z Young Urban Professional) pro vyjádření kritického postoje.

POMŮŽE AIDS ZACHRÁNIT LIDSTVO ?

LADISLAV MALINSKÝ

Když jsem před asi čtrnácti lety (1985) psal pro jeden americký list článek s protichůdným titulkem *Pomůže AIDS zachránit lidstvo ?*, byla reakce čtenářů různá, především v mém okolí. Nechyběly hlasy, že některé závěry jsou nesmyslné (což jsem ostatně v onom článku sám přiznával), ale většina kritiků se velmi pohodlně spokojovala s konstatováním, že jich se to netýká a ať si s tím poradí generace příští. V následujících letech se ukázalo, že většina mých obav se pomalu stává skutečností, což bylo důvodem se k tématu vrátit nyní, kdy nová čísla mluví za sebe a utíkat od skutečnosti se mi zdá více než kdy jindy útekem před zodpovědností. Úvaha, jejímž základem zůstává onen článek, bude poněkud delší, než je v Listech zvykem, za což se omlouvám.

Nejdříve k onomu článku. Byl jsem k němu vyzván celkem omylem, chtěli článek o AIDS, která tehdy začínala trápit lidstvo, a vybrali se mne, neb se domnívali, že o ní vím něco víc, když jsem přes pět let pracoval v Africe, kamž byl původ nemoci lokalizován a její výskyt nejhustší, a tudíž jsem se s ní tam musel setkávat. Jenže pravý opak byl skutečností. O AIDS jsem nevěděl mnoho, rozhodně ne víc než povolání odborníci, a nikdy jsem se s ní vědomě nesetkal, a to z jednoduchého důvodu: nebyla tehdy ještě známa (ponechávám AIDS ženský rod, ta nemoc). V zemi, kde jsem pracoval (Kenya) to ovšem nebyla nemoc nová, pouze se o ní nevědělo, a při mém povolání jsem se s ní musel nevědomky a nepříjemně často setkávat a možnost vstupu infekce přímo nabízet. To jsem ovšem věděl až o mnoho let později a smíšené pocity zahladil čas.

Pokusím se velmi stručně načrtnout, proč je náš boj proti této nemoci tak neúspěšný, především v hledání léčebných prostředků. Infekční agens je známo, popsáno, izolováno a pojmenováno jako virus HIV (Human Immunodeficiency Virus). Dokonce je znám i způsob, jak napadá organismus. U dosud známých chorob nikdy netrvalo dlouho od identifikace viru k výrobě protilátek, ať již léčebných (séra) nebo preventivních (vakcíny). U viru HIV tomu tak bohužel není, proč? Dosud známé viry, když si našly cestu do lidského organismu, napadnou nejdříve tzv. makrofágy, tj. buňky mající v lidském těle jakousi signalizační úlohu. Ty pak vyšlou varovný signál o přítomnosti vetřelce, kterého dovedou i charakterizovat, a tím způsobí poplach mezi obrannými buňkami, které se ihned začnou množit a jsou vybaveny obrannými zbraněmi se snaží vetřelce - virus nějaké choroby - likvidovat. Činí tak buď samy nebo s pomocí protilátek farmaceuticky vyrobených a tělu léčebně podaných. Tyto farmaceutické protilátky se vyrábějí z izolovaných virů, převážně z jejich obalu, jakési slupky.

Virus HIV se však chová jinak. Nějak objevil možnost vyhnout se makrofágům, vejít tedy vedlejším vchodem do organismu a napadnout nepřipravené obranné buňky přímo. Nejenže se v nich usídí, ale použije je jako svou základnu k vlastnímu množení a zaplavení organismu virem HIV. Vlastní obrana organismu proti takto zákeřnému viru HIV je tedy oslabena a omezena na naprosté a selhávající minimum.

Kde ale zůstávají léčebné nebo preventivní protilátky, je-li znám a izolován virus choroby? Virus HIV má další nepříjemnou a zcela neobvyklou vlastnost: Jeho povrch (slupka), hlavní zdroj k přípravě protilátek se neustále mění, a to bez jakéhokoli pravidla, nikdy není u žádného viru konstantní. Nelze tedy připravit z jednoho HIV viru takové protilátky, které by byly účinné proti ostatním virům skupiny HIV, ba ani proti onomu jednomu viru v jiné časové fázi. Toto je velmi zjednodušený a heslovitě podaný náčrt situace, skutečnost je mnohem složitější, a proto dobu, kdy se nesežáda odstranit nelze ani přibližně odhadnout. Nebylo to ani možné před těmi čtrnácti lety a není to možné ani dnes.

Je pravděpodobné, že jednou se tento problém konečně vyřeší, ale stěžejní otázkou je **kdy**. Příroda, která vždy byla (a bude) nejvyšší regulátorkou života na zemi - a tedy i lidstva - si nikdy nenechala tuto funkci vzít, přes četné pokusy zasáhnout rušivě do její kuchyně. A tato příroda má s lidstvem ještě jiný ožehavý problém a není vyloučeno - ani potvrzeno, že jejím pomocníkem může být právě choroba nazývaná AIDS.

Věnujme nejdříve pozornost několika faktům, jak to s námi, tedy s lidstvem, vypadá. V roce 1850 žila na zemi **jedna** miliarda obyvatel. O **80** let později, v roce **1930**, se počet obyvatel zdvojnásobil na **dvě** miliardy, a za dalších **50** let v roce **1980** se opět zdvojnásobil na **čtyři** miliardy. V roce **2000** bude již překročen počet **šesti** miliard lidí, z čehož 1,25 miliardy připadá na tak zvané průmyslové (čti bohatší) země a 4,75 miliardy na země rozvojové. Nebudu unavovat dalšími čísly, které se v různých statistikách zanedbatelně liší, spokojme se s zřejmým údajem, že doba ve které se počet obyvatel zdvojnásobí, se pomalu zkracuje na 50 let v době současné a bude se jistě i nadále krátit v době budoucí. Ale pro jednoduchost zůstaňme u těch padesáti let. Řekli jsme: v roce 1980 čtyři miliardy lidí, roku 2030 osm miliard, 2080 šestnáct a tak dál, až do absolutního absurdna třeba za 500 let (což v historii není tak dlouhá doba), které si lehce vypočtete sami.

Zapomeňme na chvíli na lidstvo i na AIDS a věnujme pozornost naší zeměkouli s celkovým povrchem 510,000.000 km². Z toho pevnina (nikoli všude obyvatelná) se podílí pouze 29%, tj. **148,000.000 km²**, ostatek je voda. Důležité je, kolik nás na té pevnině žije, čili jaká je *hustota* obyvatelstva na zemi a kolik prostoru je poskytováno jednomu člověku. A nyní přijdou znepokojující čísla: V roce **1980** byla hustota obyvatel **26** na **jeden** čtverečný kilometr (světový průměr), což odpovídá **38.000 m²** pro jednoho člověka. O deset let později (1990) byla světová hustota již 39 obyvatel na jeden km², čili pro jedince už pouze 25.000 m². Tato čísla se těžko obrazně představují, převedme je proto na lépe přehledný jeden čtverečný metr:

V roce 1980 při světové hustotě 26 lidí na 1 km² (1 milion m²) připadalo na jeden čtverečný metr **0,000026** lidí, tj. jeden člověk měl pro sebe **38 tisíc** čtverečných metrů (viz výše), tedy přibližně plochu **130m x 300m**. Zůstaneme-li při zdvojnásobování populace země za každých padesát let, bude za 200 let v roce **2180** pro jedince k dispozici pouze **2.375 m²** (plocha cca **24m x 100m**), a za 500 let v roce **2480** absurdní a nesmyslné číslo (příznávám) **36m²**, tedy čtvereček **6m x 6m**. Počítat dále nemá smysl, znamenalo by jen prohlubovat onu absurditu a dojít k astronomickým, pomyslným hodnotám. Konečně můžete to zkusit sami (najít chybu?).

Tak co k tomu? Utopie? Nesmysl? Jako úvaha (jestliže jsem se někde nepřepočítal) rozhodně ne. Nemožnost? Samozřejmě!! Je tedy jasné, že **NĚCO** se musí přihodit, aby se tento předpokládaný (ale nesmyslný) rozvoj obyvatelstva země omezil na přijatelnou míru. Ale **CO**?

Následuje další úvaha: Nejpříjemnější by bylo, kdybychom my lidi - v zájmu lidstva - dovedli tento neúnosný rozvoj sami uvést do přijatelných kolejí. Dosud se ukázalo, že to nedovedem a pochybují, že tomu v dohledné budoucnosti bude jinak. Škoda, neb místo toho bude muset přijít něco mnohem horšího, něco co se nespokojí úbytkem lidstva, vyjádřeným sedmi či osmimístnými čísly. Opět: ale **CO**?

Desítky milionů obětí druhé světové **války** lidskou populaci na zemi nikterak neovlivnily a její přibrzdění v několika málo oblastech bylo bez viditelného vlivu. Přestože váleční provokatéři dosud otravují svět, nelze si představit takovou válku, která by mohla výše uvedený problém vyřešit. Největším nepřítelem života na zemi je bohužel dosud **hlad**, ale bylo by hanebné pro svědomí lidské společnosti zde hledat řešení. Je ovšem skutečností, že překotné zvyšování zemské populace boj proti hladu téměř nepřekonatelně brzdí, jak to vidíme v situaci Třetího světa. **Přírodní katastrofy** tak gigantických rozměrů, aby situaci ovlivnily je si těžko představit, a kdyby i k nim došlo, vzaly by za své i velké části pevniny, což by situaci ještě zhoršilo. **Nemoce**? Velkou většinu nemocí máme dnes pod kontrolou a zdárně se daří prodlužovat lidský věk. Prognózy této snahy nahánějí hrůzu již dnes, neb podle nich by se průměrný věk v roce 2500 prodloužil z dnešních 78 na 140 let! Co by jen částečné naplnění těchto předpovědí znamenalo pro náš problém si každý dovede domyslet. Radostné a úspěšné výsledky v potlačování úmrtnosti novorozenců se též podílí na zvýšení celkové populace, stejně jako uspokojujivý vývoj lékařství, které zachovává při životě jedince, kteří před 50 - 100 lety byli odsouzeni k zániku. **Vystěhování na jinou planetu**? Snad to jednou bude možné, ale zatím a ještě dlouho to zůstane pozdě přicházející utopií, na kterou nelze spoléhat a proto snad ani za zmínku nestojí.

Co tedy zbývá? Neočekávejte, že znám odpověď. Snad **nová nemoc**, kterou nedokážeme zvládnout dřív, než nám rychlostí svého šíření vyrazí zbraně z ruky. Nová, dosud neznámá nemoc má jako smrtonosný regulátor života jednu, byť pomyslnou přednost: nikoho nelze jako příčinu obviňovat, pouze snad matku přírodu, o níž je všeobecně známo, že je moudrá. Je-li touto novou nemocí právě AIDS je těžko říci. Tato málo povzbudivá myšlenka se mi nabízela tehdy v roce 1985, kdy její prudký nápor, rychlost a krutost šíření, spolu s bezradností vědeckého světa, budily ty nejčernější obavy, které dosud zcela nevybledly.

Tehdy v roce 1985 byl prokázán počet evidovaných nemocných AIDS pouze dvacet tisíc, ale doba zdvojnásobení počtu byla pouhých 10 měsíců (!), což by nyní (1999) znamenalo cca 500 milionů duší a v dalších letech by toto číslo stoupalo do absurdna. Místo toho se v roce 1997 odhadoval počet infikovaných virem HIV a nemocných AIDS na "pouhých" třicet milionů, z čehož 20 milionů připadalo na Afriku jižně od Sahary, 6 milionů na Východní Azii a Oceanii, 1,3 milionu na Latinskou Ameriku, 800 tisíc na Ameriku Severní, něco přes 500 tisíc na Západní Evropu a pouze 12 tisíc na Australii a Nový Zeland. Údaj 100 tisíc pro Východní Evropu je velmi nepřesný, neb tyto země jednak neměly nemocné evidovány, jednak udávaly vědomě nízká čísla (zejména země býv. SSSR), aby ospravedlnily minimální péči o tyto nemocné (v rámci státní léčebné péče).

Přesto hrozba AIDS úplně nevymizela. Podle údajů UNAIDS (Spol.národů) z roku 1997 umírá na AIDS denně 6.000 lidí, tj. přes dva miliony ročně, o polovinu víc než rok předtím, a denně se nakazí virem HIV 16.000 lidí, tj. téměř šest milionů, o 2,4 milionu víc než rok předtím. Bude tedy doba k zdvojnásobení těchto čísel povážlivě krátká a brzo se objeví astronomická čísla. Potěšitelnost zprávy, že v Západní Evropě počet nově infikovaných v roce 1997 klesl o 30% proti roku předchozímu bledne zjištěním, že 90% nově nakažených je v rozvojových zemích.

Závěrečné přiznání. Nejsem s tímto článkem příliš spokojen. Poukazuje na nebezpečí, varuje, ale nic neřeší. Má řadu nedostatků a snad jediný klad: Jestliže jsem se někde nepřepočítal, v což doufám i při své matematické slabosti, pak uvedená čísla mluví jasně a nelze je přejít jen povýšeným mávnutím ruky s poznámkou, že nás se to netýká, nebo že problém v pozdějším stadiu se žene do neuskutečnitelných čísel. To víme a to článek nepopírá, spíše naopak. Proto jsem se k tématu z roku 1985 vrátil a pokusil se je zaktualizovat k roku 1999 - 2000. Z nedostatků je, že údaje, většinou platné pro celý svět, postrádají regionální diferenciaci. Kupř. přelidnění není všude na zeměkouli stejné, je jiné v Západní Evropě a jiné ve Třetím světě, demografický trend je diametrálně rozdílný v Česku proti třeba Číně. Zatímco o nekontrolovatelném přírůstku obyvatel v Číně nikdo nepochybuje, je v českých zemích situace právě opačná, neb přibližně od roku 1994 je bilance negativní: v roce 1990 proti 130.500 živě narozených bylo pouze 129.200 zemřelých, zatímco v roce 1997 bylo živě narozených pouze 90.600 proti 112.750 zemřelých. Ovšem v tom celkovém, světovém pojetí jsou to detaily a to zásadní **NĚCO** zůstává. Další vadou, již méně závažnou, jsou různíci se prameny, kupř. údaje Společnosti národů UNAIDS se někdy různí s údaji Worldbank a našeho SZÚ v Praze, a ani odborná demografická literatura není vždy jednotná. Stejně tak různé statistické ročenky nebo publikace různých společností, které se demografií zabývají (kupř. v Holandsku stichting NIDI). A konečně tendenci komolí někdy i vlivy náboženské.

Také tento článek bude jistě čtenáři NL přijat různě a doufám, že vyvolá i nesouhlas a vyprovokuje k diskusi a odkryje názory jiné. Nebo třeba někdo odhalí co je ono nutné **NĚCO**, co se musí stát, aby ...

Prosinec 1985 - duben 1999.

SLIČNÁ KNÍŽKA VĚRA POKORNÁ

Opravdu je taková a dostala se mi do rukou zcela náhodou. Je určena jen pro vnitřní potřeby vydavatelů a kdybyste ji hledali, najdete ji snad jen v universitních knihovnách a v knihovnách odborných škol, především asi na Slovensku. Přestože její obsah vypadá na první pohled jen jako většinou suchý přehled, udělal autor knihy JUDr. Vojtech Breza spolu s výtvarníkem J. Hrazdilem všechno, aby byla zajímavá a hezká. Jsou to pečlivě shromážděné údaje o dějinách tiskáren na Slovensku od roku 1477 až dodnes, tedy do roku 1996. Samozřejmě se práce s tak širokým časovým záběrem nevyhnula některým mezerám a nedostatkům, ale může posloužit jako východisko k dalšímu komplexnějšímu zpracování a studiu.

K zemím, kde se již několik desítek let po revolučním vynálezu knihtisku (Guttenberg 1440) začalo tisknout, patří i území dnešního Slovenska, tehdy součásti Uherska. Svědčí o tom zachované tisky z let 1477-1480 připisované neznámému tiskaři nazývanému typographus Confessionalis podle názvu jedné ze čtyř zachovaných tiskovin.

Autor se s nesmírnou péčí věnuje vyjmenování všech dostupných jmen a dat a ačkoliv podíl tehdejší slovenštiny na tištěném slově byl nevelký, podařilo se mu shromáždit mnoho zajímavých dokumentů, jejichž zmenšeniny jsou v knize velmi pěkně reprodukovány.

V produkci tiskáren na Slovensku v 18. století převažovala latina jako jazyk úřadů, škol a humanistické kultury. V němčině, maďarštině a slovenštině se zhotovovaly většinou tiskoviny pro širší vrstvy, přičemž podstatnou část tvořila literatura náboženská. Koncem 18. století nastaly změny vlivem kodifikace, ve formě t.zv. bernoňákovštiny. Antonín Bernoňák (1762 – 1813) který byl děkanem a školním dozorcem v Nových Zámčích, pokládal Slovensko za samostatný historický a národopisný celek a žádal, aby se tato samostatnost projevila vlastním spisovným jazykem za nějž zvolil češtině dosti blízké západoslovenské nářečí. Později, když se prosadila spisovná slovenština vytvořená Ludovítem Štúrem (1815 – 1856), která jím byla vyvinuta na základě středoslovenského nářečí, začal podíl slovenských tiskovin stoupat. Mimo např. Jelínkovu tiskárnu v Tmavě, která preferovala reformu bernoňákovců, se to projevilo na činnosti mnoha dalších tiskáren, zejména tiskárny Škarniclový ve Skalici.

Rozvoj průmyslu v 19. století působil příznivě také na situaci tiskárenství na Slovensku. Začaly se rozvíjet a přebírat nové techniky (litografie) a výkonnější stroje, rovněž i progresivnější tiskové postupy. Současně se tiskařské umění měnilo v řemeslo a směřovalo k průmyslové výrobě. Umělecká stránka tištěných děl začínala pod tímto vlivem ustupovat do pozadí, hlavním kritériem byla kvantita a s tím spojená nižší cena výrobků.

K podstatným znakům umělecké stránky tištěného díla patří odedávna grafické doplňky. Zpočátku to byly ozdobné ve dřevě řezané iniciály, později náročnější dřevorezy a také některé původní lidové dřevorezby, používané zejména Teslíkovou tiskárnou ve Skalici a nebo dřevoryty Jonáše Bubeníka, který koncem 17. století pracoval pro Breuerovu tiskárnu v Levoči. V inventáři Akademické tiskárny v Tmavě bylo v roce 1773 již 938 mědirytin od cizích i domácích umělců.

Koncem devatenáctého století pak nový živnostenský zákon dovolil, aby majitelem tiskárny byl i člověk bez odborné kvalifikace, který jen zaměstnával odborníka na vedení tiskárny. To sice podpořilo vzrůst počtu tiskáren, ale na druhé straně vedlo ke změně funkce tiskařů jako šifitелů kulturních hodnot jen na výrobce či podnikatele. Na začátku 20. století značná část existujících tiskáren měnila své vlastníky, jiné se sdružovaly do akciových společností, přičemž jejich majitelé a podílníci se už nezúčastňovali tiskařské činnosti vůbec. Výhodnější postavení měly prosperující tiskárny novin a to jim umožňovalo i rychlejší výměnu technického zařízení.

Menší tiskárny zůstávaly na nižší úrovni a koncentrovaly se na merkantilní výrobu, to jest obchodní a společenské tiskoviny.

Při růstu počtu tiskáren a častých změnách vlastníků začaly státní orgány ztrácet přehled a proto zpříšňovaly nad tiskárnami dozor. Zatímco do roku 1903 podléhaly doзору živnostenských inspektorů jen tiskárny s více jak dvaceti zaměstnanci, od tohoto roku podléhaly takovému doзору všechny tiskárny vůbec.

Ještě předtím, již v roce 1867 po tak zv. rakousko-maďarském vyrovnání, začalo na Slovensku údobí těžkého národního útlaku s nekompromisním prosazováním „jediného maďarského národa“ v mnohonárodnostním Uhersku. Exponenti této myšlenky byli dosazováni i do čistě slovenských oblastí s posláním pomádat Slováky všemi prostředky.

K tomu patřil především tisk a mnoho majitelů tiskáren se zapojilo do těchto odnárodňovacích akcí. Někteří jich využili k vydávání a tisku maďarských novin a časopisů ve svých tiskárnách, jiní zas na zakládání tiskáren tam, kde dosud chyběly. Důsledkem tohoto národnostního útlaku bylo i zastavení činnosti Matice slovenské (1875) jejímž posláním bylo především vydávání slovenských knih a časopisů. Tuto činnost převzaly různé tiskárny, zejména tiskárna založená roku 1888 Karolom Salvou v Ružomberoku.

Salva byl původním povoláním učitel a přes persekuci, konfiskaci výrobků, soudní spory a hlavně navzdory konkurenci místních maďarských tiskáren, vydal a vytiskl za dvacet let své činnosti 22 různých slovenských časopisů a 258 knih. Na druhé straně ovšem existovali i odrodilci, někdy v jedné rodině, jak charakteristicky dokresluje například situace v tiskařské rodině Škarniclových.

Zatímco jeden syn zakladatele známé skalické tiskárny pokračoval i za krajně nepříznivých podmínek v otcově tradici ve vydávání a tisku slovenských děl, založil si druhý syn tiskárnu v Trenčíně kde tiskl a vydával maďarské noviny a dokoce si změnil jméno na maďarské Sándor, a pod tímto jménem vedl tiskárnu až do roku 1918.

Po vzniku Československé republiky došlo k podstatným změnám ve vývoji slovenských tiskáren, byly položeny základy některých větších podniků už na průmyslové úrovni. Například v roce 1921 založená Slovenská grafia využívala nejen knihtiskovou, ale i ofsetovou a hlubotiskovou techniku. Roku 1924 vydaný nový živnostenský zákon zařadil tiskárenství mezi koncesní živnosti a tuto koncesi mohla získat jen vyučená osoba, pochopitelně také s určitou praxí. Do tohoto vývoje zasáhly roku 1938 rušivě vojenské události, jak je známe z historie, rasová persekuce a zničení některých tiskáren při pozdějším přechodu fronty.

K dalším změnám ve vlastnictví a v celkovém vývoji došlo roku 1945 a zejména v následujících letech při znárodňování tiskáren. Na Slovensku pracovalo tehdy něco přes 140 tiskáren. Znárodňování začalo již roku 1945 a pokračovalo v několika etapách zejména po roce 1948. Za celkově 48 let činnosti národních podniků v oblasti polygrafie došlo nejen ke koncentraci tiskáren, ale také k přechodu výroby na průmyslovou úroveň. Vyrostly některé nové závody a výroba se specialisovala.

Významným mezníkem v dalším rozvoji tiskáren na Slovensku se stal rok 1989, kdy nastal návrat ke svobodnému podnikání. Živelně se zakládaly nové tiskárny, takže v letech 1990 – 1996 pracovalo mimo několik tiskáren státních asi 500 soukromých tiskárenských provozoven.

V knize najdeme dále seznam všech tiskáren na Slovensku a přehled jejich historického vývoje, pěkně rozdělený podle jednotlivých měst, a také místní registr, stejně tak jako resumé v angličtině, němčině a francouzštině. Nechybí ani seznam použité literatury a jediné co lze postrádat je jmenný registr osob.

Začteme-li se do historie tiskáren jednotlivých slovenských měst, objevíme mnoho zajímavostí z oblasti dějin a také části, které připomínají rodinnou kroniku. Kniha je to informativní a zajímavá v mnohém směru a dostane-li se vám do rukou pokuste se do ní začíst podrobněji.

A nebo aspoň věnujte pozornost reprodukcím, kterými je tato kniha opravdu bohatě vyzdobena.

Vojtech Breza : Tlačiarne na Slovensku 1477-1996

Vydavatel: Zvaz polygrafie na Slovensku, Univerzitná knižnica Bratislava a Matica slovenská, 1997,

v nákladu 3000 výtisků

Publikace je určena pro potřeby vydavatelů

INTERNETOVÉ ADRESY ČESKÉHO TISKU A JINÁ ZAJÍMAVÁ DATA

ČTK - České noviny - www.ceskenoviny.cz

Respekt - český politicko-kulturní týdeník respekt.inway.cz/win/

Mladá fronta - deník www.idnes.cz/idskosile/zpravodajstvi.asp

Týden - týdeník www.tyden.cz

Večerník Praha - www.vol.cz/VECERKA/VP/index.html

Neviditelný pes - elektronické noviny, jedna z nejlepších konferencí a diskusí, v níž se hodně účastní i krajané (a kromě politiky, etiky... jsou tam i psi a kočky) - pes.eunet.cz

Vysílač a infocentrum Svobodná Evropa - www.rferl.org/index.html - kdo má možnost z Internetu i poslouchat, je zde i plné české vysílání, viz též Český rozhlas a www.radio.cz

Nová přítomnost - polit. a kult. měsíčník -
www.arts.gla.ac.uk/Slavonic/staff/NovaPritomnost.html

Zahraněční politika, měsíčník - www.czech.cz/czech/text.htm

Cestopisné měsíčníky Lidé a země - www.lideazeme.cz a Koktejl - koktejl.cz

Oficiální informace o ČR (politické, obchodní, statistické, konzulární...) - stránka Ministerstva zahraničních věcí ČR - www.czech.cz

Stránka Hl.města Prahy - www.prague-city.cz

Počasí v ČR - www.ceskenoviny.cz nebo www.meteopress.cz nebo www.seznam.cz v zimě také www.snih.cz

Jak vidí Češi Norsko, najdete na stránkách Severské společnosti sever.webhost.cz

a na soukr. straně io.pinknet.cz/virtual/sever/index.htm

Český vyhledávací portál - www.detektiv.cz

České vyhledávače - www.seznam.cz jiný - www.alenka.cz nebo www.sherlock.cz nebo www.karusel.cz/go.asp?go=hledani_cz

Sbírka českých předpisů a zákonů - www.sbirka.cz

Telefonní čísla v ČR - iol.telecom.cz/TLF/tlf.htm

Zlaté stránky (tel. čísla firem podle zaměření z celé ČR) - www.zlatestranky.cz

Databanka firem v ČR - www.edb.cz nebo tlp.cz

ČSA - letový řád - www.csa.cz

Autobusy v ČR - linky, jízdní řády - www.bus.cz nebo infos.eunet.cz/svt/abus20_c.html
částečně i na www.csad.cz

Vlaky v ČR - www.vlak.cz nebo www.cd rail.cz nebo idos.datis.cd rail.cz a na stránce německých železnic - bahn.hafas.de/english.html

Vlaky mezinárodní po Evropě - cvut.cz/home/railway.html

Městská hromadná doprava ve městech ČR - cs.felk.cvut.cz

Poštovní směrovací čísla a telef. uzly v ČR (i SR) - cech.cesnet.cz/misc/psc.html nebo www.lacman.cz/pavlicek/

České svátky (které jméno který den) - www.lacman.cz/pavlicek/

Parlament ČR, poslanecká sněmovna - www.psp.cz, senát - www.senat.cz

Pražský hrad politicky i vycházkově - www.hrad.cz
Ministerstvo spravedlnosti ČR - www.justice.cz
Daně - www.dane.cz
Účetnictví - ucetnictvi.cz
Veletrhy ČR - www.expoinfo.cz/index.asp
Obchodní informace - www.mpo.cz - www.tpo.cz
Neplatící firmy - www.bonet.cz/saldowww/
Česko-anglický slovník - www.notam.uio.no/~hcholm/altlang/Czech.html nebo -
Anglicko-český slovník www.mtranslations.cz/CE/dict.htm nebo překladač
www.microton.cz
Ottova encyklopedie - www.vol.cz/AION_CS/OTTA
Výpis dostupných slovníků - veronique.ibp.cz/dict.htm
Česká nakladatelství:
katalog - www.altar.cz
Vltava - internetové knihkupectví - www.cpress.cz
Fortuna - učebnice - www.fortuna.cz
Grada - odborná literatura - www.gradapublishing.cz
Panorama - www.panorama.cz
SPN- pedagogické nakl (mění se) - www.spn.cz
Talpres - info o autorech a knihách, recenze - www.spinnet.cz/talpres/
Unis - počítačová literatura - www.unis.cz
Kultura v Praze / programy - www.kulturavpraze.cz, Národní divadlo - www.anet.cz/nd/
kina - www.dokina.cz, divadlo Spejbla a Hurvínka www.tradeweb.cz/ds-h
Mapy ČR + plány měst - www.mapy.cz, trasy, hrady, ubytování, jízdní řády -
www.adam.cz/win1250/cesty/index.htm, hrady a zámky - www.skodaexport.cz/castles,
regionální turistika - www.travel-profi.cz, mapy cizina - www.mapquest.com
Cestovní kanceláře po ČR i cizině - tisíce, namátkou www.ceskapohoda.cz - www.cedok.cz -
www.fischer.cz - www.adventura.cz
Posílání pohlednic - www.postcard.cz nebo cards.cesnet.cz nebo
www.mtranslations.cz/CE/prani/
E-mail velvyslanectví ČR v Oslo: oslo@embassy.mzv.cz

Český rozhlas, zachytitelný v Evropě někdy přes den, lépe po setmění či ráno:

Radiožurnál - dlouhé vlny 270 kHz

Studio 6 (Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, BBC...): střední vlny 1233, 1287 kHz

Praha - střední vlny 639 kHz

ale Český rozhlas můžete přijímat bez poruch po Internetu: www.radio.cz

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV PŘIJATÁ VALNÝM SHROMÁŽDĚNÍM SPOJENÝCH NÁRODŮ DNE 10. PROSINCE 1948

● ÚVOD

U vědomí toho, že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě, že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, budou se těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu, že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk nucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyránii a útlu, že je nutné podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy, že lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen, a že se rozhodl podporovat sociální pokrok a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě, že členské státy převzaly závazek zajistit se spolupráci s Organizací spojených národů všeobecné uznávání a zachování lidských práv a základních svobod a že stejné chápání těchto práv a svobod má nesmírný význam pro dokonalé splnění tohoto závazku, Valné shromáždění vyhláší tuto Všeobecnou deklaraci lidských práv jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jednotlivec a každý orgán společnosti, máje tuto deklaraci stále na mysli, snažil vyučováním a výchovou rozšířit úctu k těmto právům a svobodám a zajistit postupnými opatřeními vnitrostátními i mezinárodními jejich všeobecné uznávání a zachovávání jak mezi lidem členských států samých, tak i mezi lidem území, jež jsou pod jejich pravomocí.

● **Článek 1.** Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.

● **Článek 2. (1):** Každý má všechna práva a všechny svobody stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

● **Článek 2. (2):** Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi nebo území nezávislé, anebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.

● **Článek 3:** Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

● **Článek 4:** Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví. Všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.

● **Článek 5:** Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

● **Článek 6:** Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.

● **Článek 7:** Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.

● **Článek 8:** Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, která jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.

● **Článek 9:** Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.

● **Článek 10:** Každý má úplné stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.

● **Článek 11. (1):** Každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina ve veřejném řízení, v němž mu byly zajištěny veškeré možnosti obhajoby.

● **Článek 11. (2):** Nikdo nesmí být odsouzen pro čin nebo opomenutí, které v době, kdy byly spáchány, nebyly trestné podle státního nebo mezinárodního práva. Rovněž nesmí být uložen trest těžší, než jakého bylo lze použít v době, kdy byl trestný čin spáchán.

● **Článek 12:** Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

● **Článek 13. (1):** Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř státu.

● **Článek 13. (2):** Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

● **Článek 14. (1):** Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu.

● **Článek 14. (2):** Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně odůvodněného nepolitickými zločiny nebo činy, které jsou v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

● **Článek 15. (1):** Každý má právo na státní příslušnost.

● **Článek 15. (2):** Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit.

● **Článek 16. (1):** Muži a ženy, jakmile dosáhli plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva. ● **Článek 16. (2):** Sňatky mohou být uzavřeny jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.

Kdyby někdo chtěl udělat "kulturní mapu světa" zjistil by, že je ještě mnoho bílých míst, připomínajících místa na prastarých mapách, označených výmluvně "hic sunt leones", "zde jsou lvi". Dnes by tam třeba napsal "zde se dosud porušují lidská práva" a my bychom se divili, jak blízko nás některá ta místa jsou.

Ono totiž to porušování práv nemusí být zrovna etnická (nebo jakákoliv jiná) čistka ve vzdálené zemi, ta už je výsledek; porušování práv může začínat mnohem blíž, v sousedství, v naší ulici, anebo dokonce u nás samých, třeba jestliže nedbáme práv souseda a otravujeme mu slunečný den kouřem a pachem svého barbecue. Nebo řadou jiných maličkostí.

Snad nebude na škodu si původní znění Deklarace po padesáti letech trochu oživit.

Im

Článek 16. (3): Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.

● Článek 17. (1): Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými.

Článek 17. (2): Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

● Článek 18.: Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevovat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně, nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.

● Článek 19.: Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu. Toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmikoli prostředky a bez ohledu na hranice.

● Článek 20. (1): Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.

Článek 20. (2): Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení.

● Článek 21. (1): Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svého svobodně volených zástupců.

Článek 21. (2): Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.

Článek 21. (3): Základem vládní moci budiž vůle lidu. Ta musí být vyjádřena správně provedenými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

● Článek 22.: Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v

souladu s organizací a s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

● Článek 23. (1): Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti.

Článek 23. (2): Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.

Článek 23. (3): Každý pracující má právo na spravedlivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině životní bytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby to bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany.

Článek 23. (4): Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim.

● Článek 24.: Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.

● Článek 25. (1): Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítaje v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření. Má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.

Článek 25. (2): Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské, nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

● Článek 26. (1): Každý má právo na vzdělání. Vzdělání nechť je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Základní vzdělání je povinné. Technické a odborné vzdělání budiž všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.

Článek 26. (2): Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru.

Článek 26. (3): Rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své děti.

● Článek 27. (1): Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.

Článek 27. (2): Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.

● Článek 28.: Každý má právo na to, aby vládl takový společenský a mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny.

● Článek 29. (1): Každý má povinnost vůči společnosti, v níž jedině může volně a plně rozvinout svou osobnost.

Článek 29. (2): Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.

Článek 29. (3): Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

● Článek 30.: Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno, jako by dávalo kterémukoli státu, kterékoli skupině nebo osobě jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, které by směřovaly k potlačení některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.

ZAJÍMAVOSTI Z KULTURY

VYBRAL KOLEKTIV ČESKÉHO CENTRA

Ve věku čtyřiasedmdesáti let zemřel v Praze básník Ivan Diviš

Ve věku nedožitých pětasedmdesáti let zemřel dne 7.4. 1999 v Praze jeden z nejvýznamnějších českých básníků Ivan Diviš. Údajně zemřel po pádu ze schodů ve svém bytě. Dílo básníka, který hluboce prožíval a s neobyčejnou naléhavostí reflektoval úděl člověka v současném světě a krizi civilizace, zahrnuje včetně výborů třiatřicet knih. Jeho první sbírka s názvem První hudba bratřím vyšla v roce 1947. Plodná byla pro Diviše zejména 60. léta, kdy mu jako redaktorovi nakladatelství Mladá fronta vyšly například sbírky Deník molekuly, Morality, Eliášův oheň, Chrlení krve, V jazyku Dolor a Sursum. Sbírkou Noe vypouští krkavce už v roce 1969 vyjít nemohla; básník se v srpnu toho roku rozhodl pro odchod do německého exilu. Až do roku 1988 pracoval v Mnichově v Rádiu Svobodná Evropa. S emigrací se básník vyrovnával dlouhá léta. Literární senzací se v devadesátých letech stal jeho deník Teorie spolehlivosti z roku 1972, za který dostal v roce 1995 Státní cenu za literaturu. V září 1997 se Diviš rozhodl vrátit do Čech a usídlil se na pražském Břevnově. Loni mu vyšla sbírka Verše starého muže. Poslední z Divišových knih, které měli čeští čtenáři poezie možnost poznat, je opus Češi pod Huascaránem - básně inspirované katastrofou z roku 1970 v Peru, při níž zahynuli i účastníci české expedice

V Praze byly předány ceny Nadace Pangea

Laureáty výročních cen Nadace Pangea za úsilí o nápravu věcí lidských za rok 1998 jsou dětský psycholog Zdeněk Matějček a američtí ekologové, vědci a publicisté Dennis a Donella Meadowsovi. Nadace se hlásí k myšlenkovému odkazu Jana Amose Komenského. Matějček cenu obdržel za odkrývání mělčin a hlubin světa dětské radosti, úzkosti a nelásky. Laureáti z USA podle nadace ve svém díle v oboru globální ekologie vyjadřují naději, že budoucnost lidstva je možná bez válek, hladu a chudoby. Od roku 1992 tyto ceny získali spisovatel Jaroslav Foglar, básník a textař Jiří Suchý, vědec Otto Wichterle, scenárista Zdeněk Svěrák, cestovatelé Jiří Hanzelka a Miroslav Zikmund, francouzský oceánograf Jacques-Yves Cousteau, dramatik a politik Václav Havel a švédský režisér Ingmar Bergman

Profesní Thálie získaly Jirásková, Šubrtová a Šemberová

Výroční ceny Thálie za celoživotní mistrovství převzaly v Národním divadle v Praze herečka Jiřina Jirásková, operní pěvkyně Milada Šubrtová a tanečnice Zora Šemberová. Thálie '98 za mimořádné jevištní výkony v činoherním oboru převzala Iva Janžurová za nesmírně obtížnou roli Winnie v Beckettových Šťastných dnech v pražském Divadle Kolowrat a František Němec za výjimečnou hereckou kreaci v inscenaci Na miskách vah na jevišti Stavovského divadla.

Spisovatel Pavel Kohout obdržel Rakouský čestný kříž

Rakouský čestný kříž za vědu a umění I. třídy propůjčili jménem rakouského prezidenta Thomase Klestila spisovateli Pavlu Kohoutovi státní tajemník pro umění Peter Wittmann a předseda rakouského parlamentu Heinz Fischer. „Ctíme dnes velkého dramatika a kronikáře současnosti, který se dokázal postavit moci a přispěl k politickým změnám ve střední a východní Evropě“, řekl v salónku rakouské rezidence v Praze Wittman. Fischer připomněl, že Kohout dostává vyznamenání i pro své světoobčanství a životní osud.

Nymburk otevřel stálou expozici spisovatele Bohumila Hrabala

Stálou expozici spisovatele Bohumila Hrabala otevřelo 28. března 1999 Vlastivědné muzeum v Nymburku, kde prožil léta dětství a mládí. Hold literátovi, jehož dílo Nymburk často inspiroval, se tamní radnice rozhodla vzdát přesně v den nedožitých Hrabalových 85. narozenin. Život a tvorbu spisovatele se snaží mimo jiné přiblížit i prostřednictvím exponátů, které věnovali nebo zapůjčili Hrabalovi příbuzní. Atmosféru spisovatelovy pracovny tak přiblíží jeho starší psací stroj, části oblečení, knihy, ukázky rukopisů nebo medaile. Další část expozice představí Hrabala v díle jeho přátel - výtvarníků. Prohlídku uzavře interiér prvorepublikové hospůdky s dobovými nymburskými reklamami. Návštěvníci v něm budou moci posedět u stolů a zhlédnout filmový dokument o Hrabalovi. Nedožité Hrabalovo životní jubileum přibližuje ve Vlastivědném muzeu také výstava téměř 200 snímků, na kterých literáta zachytili přední čeští fotografové.

Ministerstvo zahraničí představilo výstavu o Janu Masarykovi

První expozice v rekonstruovaném Toskánském paláci na Hradčanském náměstí v Praze je symbolicky věnována právě osobnosti tohoto velkého státníka, který je velkým vzorem pro české diplomaty. Výstava s názvem Diplomat, státník, humanista byla veřejnosti přístupná do 14. dubna. Výstavu zahájil ministr zahraničí Jan Kavan, který ve svém proslovu zdůraznil nutnost studovat dějiny české diplomacie a stavět na nich výchovu a přípravu profesionálů zahraniční služby. Připomněl nejen Masarykovu odpovědnost, skromnost a jeho osobní charisma, ale i jeho konverzační obratnost a porozumění pro různé partnery. Kavan připomněl i Masarykův rozhlasový projev pro Ameriku v roce 1943, v němž Masaryk hovořil o potřebě "kolektivní bezpečnosti". V souvislosti s tímto rozhlasovým vystoupením pak vyslovil potěšení nad tím, že za necelé tři dny odevzdá šéfce americké diplomacie Madeilene Allbrightové ratifikační listiny ke vstupu ČR do NATO. Allbrightová je mimo jiné totiž i dcerou blízkého Masarykova spolupracovníka

Michálkův Sekal byl při předávání Českých lvů bez konkurence

S dosud nevidaným triumfem v šestileté historii cen České filmové a televizní akademie (ČFTA) Český lev se při sobotním finálovém večeru setkal film režiséra Vladimíra Michálka a scenáristy Jiřího Křížana Je třeba zabít Sekala. Z celkem dvanácti prestižních ocenění, která se v pražské Lucerně udělovala, si jich tento strhující příběh o muži, který se proti své vůli stane najatým vrahem, odnesl deset.

Národní galerie získala Slavičkův obraz U nás v Kameničkách

Známý obraz Antonína Slavička U nás v Kameničkách z roku 1904, pastel Pod Letnou od téhož autora a vzácné dílo Vojtěcha Preissiga Pavouci získala do svého fondu Sbirka moderního a současného umění Národní galerie v Praze. Všechna tři díla jsou k vidění ve stálé expozici českého moderního umění ve Veletržním paláci. Obraz U nás v Kameničkách, pocházející z restituované sbírky Jindřicha Waldese, zakoupilo pro Národní galerii jako prvořadou kulturní památku ministerstvo kultury. Ze sbírky podnikatele Waldese, kterou jeho rodina nechala před emigrací v úschově Národní galerie, pochází také Preissigovo dílo, které zakoupila přímo Národní galerie. Slavičkův pastel získala galerie dohodou od restituventa jiné sbírky. S pomocí ministerstva kultury se nyní bude galerie snažit odkoupit soubor obrazů Františka Kupky, který je ve Veletržním paláci jako dlouhodobá zápůjčka

Po pražské Carmen čeká pěvkyni Peckovou hostování v USA

Po premiéře Bizetovy Carmen v pražském Národním divadle, v níž poprvé zpívala titulní roli, čeká mezzosopranistku Dagmar Peckovou letos na jaře také dvojí hostování v USA. Pod taktovkou Christoha von Dohnányiho vystoupí v Mahlerově Písni o zemi v Clevelandu a v květnu pak na prestižním pódiu newyorské Carnegie Hall.

Galerie Millennium představí výtvarné proudy konce tisíciletí

Výstavou soch Karla Nepraše, Jiřího Beránka, Petra Císařovského a Miloslava Chlupáče zahájila provoz nová pražská galerie Millennium. Komorní výstavní síň v domě Zlatý roh v Tomášské ulici, jejímž spolujednatel je Adam Hoffmeister, nabídne ročně přibližně deset autorských výstav současného umění

Poslední rozloučení s otcem Kinoautomatu Radúzem Činčerou

Pražská kulturní veřejnost se rozloučila s filmovým scénáristou a režisérem Radúzem Činčerou, jehož pozoruhodně plodný život se uzavřel nečekaně uprostřed práce 28. ledna 1999. Bylo mu 75 let. Přátelé a kolegové, mezi nimi ministr kultury Pavel Dostál, Vladimír Svitáček, Karel Smyczek, Zdeněk Mahler, Lubomír Lipský, Vlasta Chramostová či Petr Nárožný, uctili památku umělce, který byl doma znám jako spoluvůrce Kinoautomatu založeného na spolupříspě publiku. Dopis Miroslava Horníčka, ve kterém zavzpomínal na první interaktivní mediální show v dějinách Kinoautomatu, přečetl Marek Eben. Sám za sebe pak poukázal na to, že Činčera vždy dával hercům i divákům možnost volby. „Tu máme i my tady. Buď budeme teď truchlit, či se rozejdeme a budeme na něj s láskou vzpomínat,“ řekl Eben s tím, že kdyby pana režiséra požádal o radu, určitě by odpověděl, že „B“ je správně.

Festival Smetanova Litomyšl letos slaví 50 let od prvního ročníku

Půl století od prvního ročníku mezinárodního operního festivalu Smetanova Litomyšl si letos v létě připomenou milovníci vážné hudby ve východočeské Litomyšli. Letošní festival je dosud nejrozsáhlejší a zahajovacího koncertu, na němž zazní i dílo litomyšlského rodáka Bedřicha Smetany, se mohou milovníci hudby těšit například na recitál Dagmar Peckové, na balet Bohuslava Martinů Špalíček či na velkou operu Faust a Markéta od Charlese Gounoda. Ozdobou festivalu bude například vystoupení amerického multimilionáře, dirigenta Gilberta Kaplana, který diriguje pouze Mahlerovu druhou symfonii Vzkříšení. V tomto díle se na Smetanovu Litomyšl po 20 letech opět vrátí Gabriela Beňačková. K vrcholům festivalu by měl patřit i koncert Slovenské filharmonie, která přednese slavný Klavírní koncert b-moll Petra Iljiče Čajkovského či známou Osudovou symfonii od Ludwiga van Beethovena. Stejně jako při prvním ročníku před 50 lety zazní letos na Smetanově Litomyšli Smetanova komická opera Dvě vdovy. Smetanova Litomyšl se letos koná od 24. června do 5. července.

Před pěti lety se zavřela vrátka za buřičským životem Karla Kryla

3. března 1999 uplynulo již pět let od chvíle, kdy se zavřela vrátka za životem písničkáře, básníka a „občanského buřiče“ Karla Kryla. Zatímco se kritikové přou o literární a hudební úrovni Krylova uměleckého odkazu, u veřejnosti si získal nesmrtelnost už v letech 1968-1969, kdy se jeho protestsongy staly hořkým symbolem doby

Klementinum vystavuje faksimile rukopisu z počátku 15.století

Kopii českého iluminovaného rukopisu z počátku 15. století vydanou v loňském roce barcelonským nakladatelstvím M. Moleiro vystavuje Národní knihovna v pražském Klementinu. Výstavu "Usuardovo Martyrologium z Gerony" připravila Národní knihovna ve spolupráci s Ústavem dějin umění Akademie věd ČR pod záštitou velvyslance Španělského království. Kopie rukopisu, kterou získala Národní knihovna do svých fondů, bude k vidění do 23. května. Martyrologium je seznam světců seřazených podle jednotlivých dnů měsíce a užíváný pro liturgickou připomínku výročí jejich smrti. Rukopis z Gerony obsahuje text martyrologia mnicha z kláštera Saint-Germain-des-Prés, který jej sepsal v letech 863 až 869. Rukopis, který vznikl kolem roku 1410, byl pravděpodobně určen pro Sedlecký cisterciácký klášter. Jedinečnost této památky spočívá v neobyčejně vysoké kvalitě malířské výzdoby. Rukopis objevil historik Otto Pächt v roce 1937 na výstavě katalánského umění v Paříži. Ve svém majetku ho měl na počátku 17. století kardinál František z Dietrichštejna, z jeho zámku v Mikulově vzácnou knihu odnesli pravděpodobně Švédové. Poté byl rukopis vystopován v cisterciáckém klášteře v Pobletu. Když byl klášter v roce 1835 vypleněn, podařilo se knihu odnést do kláštera v Geroně. O sto let později, po vypuknutí španělské občanské války, získal rukopis starosta Gerony a předal ho Muzeu katalánského umění v Barceloně. Památka se o rok později objevila jako katalánské dílo v Paříži.

Zemřel literární vědec a spisovatel Vladimír Macura

Po dlouhé nemoci zemřel 17. dubna ve věku nedožitých čtyřiapadesáti let literární vědec, překladatel a spisovatel Vladimír Macura, ředitel Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky. Vedle překladů z estonské poezie a prózy, za které získal Cenu Juhana Smuula, proslul Vladimír Macura zejména bádáním v oblasti kultury národního obrození. Poznatky dokázal uplatnit nejen jako literární vědec, ale také jako esejista a romanopisec. Loni získal Státní cenu za literaturu za třetí díl tetralogie z doby národního obrození nazvaný Guvernánka a za soubor literárněvědných esejů Český sen.

Vyšlo čtvrté vydání Janouškových Rozhovorů s Janem Werichem

19. dubna 1999 - v den 72. výročí premiéry první hry Voskovce a Wericha Vest Pocket Revue v sále pražské Umělecké besedy vydalo nakladatelství HAK (Humor a Kvalita) knihu rozhovorů Jiřího Janouška s Janem Werichem. Od začátku 80.let, kdy byla vydána poprvé, se na knižním trhu objevuje už počtvrté. Byla rozšířena o vzácné a dosud nepublikované archivní fotografie. Nové je také uspořádání ukázek Werichových povídek, pohádek, cestopisů a samozřejmě i písňových textů a úryvků z neznámějších divadelních her napsaných s Jiřím Voskovcem. Právě jeho málo známý soukromý dopis o chvíli, kdy se dozvěděl o Janově smrti, knihu uzavírá.

Nonstop čtení připomnělo Solženicyna

Ve dnech 18.-21. dubna proběhlo v kostele U Salvátora nepřetržité čtení z knih ruského spisovatele Alexandra Solženicyna, které uspořádalo Artforum - Jazzová sekce. Maratón čtení zahájil pražský primátor Jan Kasl, jenž přednesl Solženicynův text k udělení Nobelovy ceny za literaturu v roce 1990. Mezi účinkujícími se objevily například ministr zahraničních věcí Jan Kavan, mluvčí vlády Libor Rouček, předsedkyně Senátu Ludmila Benešová, spisovatelka Eva Kantůrková, evangelický farář a spisovatel Svatopluk Karásek nebo hudebník Jiří Stivín.

PRAHA PERSPEKTIVOU PSÍ

VÁCLAV ŠADRÁK II.

Když mi bylo pět měsíců vzali mne moji voditelé do Prahy. Byla to moje první cesta do ciziny (a první delší cesta autem) a moc jsem se těšil na nové dojmy, neb jsem tvor krajně zvědavý. Vyjeli jsme ráno a odpoledne jsme vjeli do Česka. Hned za hranicemi jsem si za jízdy všiml tam postávajících děvčat s nápadně dlouhýma nohama, jakých jsem pak v Praze vídal mnoho. Jenže to už jsem se díval ze země, a protože moje oči jezefčíka jsou jen asi patnáct centimetrů nad zemí, viděl jsem to trochu jinak, teda ty nohy, a zjistil jsem, že vůbec nejsou dlouhé. Děvčata tam totiž nosí nevidaně krátké sukně, spíše takové široké opasky, jaké se prý nosily asi před čtvrtstoletím ve světě. No, někdy to nebyl pohled k zahození, ale za chvíli se to okoukalo.

Podle svého zvyku z Holandska jsem si všiml více psů v domění, že si s nimi budu hrát, ale kdepak ! Tam psi nejsou vůbec přátelští, buď si mne nevšimnou, nebo zavrčí a když už se zdá, že by si některý chtěl hrát, tak ho jeho voditel strhne zpět a namíchle odkráčí. Nebo někdy vezmou svého hafana podpaží a s hlavou odvrácenou přejdou zarputile na druhou stranu ulice.

Jinak jsem si ale liboval v množství nároží, mile oprýskaných, kde se hezky vyjímá mnou vydávaný postřík. Učím se totiž právě zvedat zadní packu a ta nároží mi v tom velmi pomohla, takže doma budou kamarádi koukat, co umím. Dále jsem si všiml, že chodníky nejsou tak pokryty našimi zanechávkami jako u nás v Den Haagu, kde já i můj voditel musíme doslova kličkovat, abychom do nich nešlápli, při čemž můj voditel to má lehčí, neb má na kličkování nohy pouze dvě. Zkuste si kličkovat po čtyřech! A víte čím to je ? V Praze mají na ulicích síť takových stojanů, kde si lze snadno utrhnout plochý pytlík asi 13x25 cm z hrubého papíru, v pytlíku je obdélník tuhé lepenky, před-ohnutý do tvaru lopatky, tím

Očistné zařízení v Praze 2 ....

voditel nabere naši zanechávku, i s lepenkou strčí do pytlíku, a to vše do plechové schránky se samočinným uzávěrem (jako velká poštovní schránka). A voditelé to skutečně používají, neb je to po ruce a hlavně zadarmo, platí to město Prahy 2. U nás v Den Haagu jsme taky měli odpadkové koše, ale jelikož lidé jim do nich házeli odpadky (!), tak město ty koše odstranilo, aby je nemuseli vyprazdňovat. Kovové pahýly nahých stojanů trčí z okrajů chodníků či záhonů jako upomínky na lepší časy. A lidé házejí své odpadky na ulici nebo do záhonů a nadávají na nás. Někteří pečlivci, kteří si nosí vlastní průhledné igelitové sáčky a do nich sbírají naše zanechávky, větší pak zauzlené pytlíky na ty pozůstalé stojany jako výtěch psům nepřátelskému městu.

....a v Den Haagu

Musím ale přiznat, že jsem byl v Praze náramně uvítán v čtyřčlenné rodině přátel mých voditelů, kde jsme ten čas přebývali. Hned za dveřmi v jejich předsíni jsem měl nachystánu celou kupu bot, střevíců, trepek a jiné obuvi, někdo jim asi prozradil, že boty jsou moje oblíbená hračka a oni se tedy kvůli mně pohostinsky a důsledně přezouvají. Ovšem moje radost netrvala dlouho, brzy začali boty schovávat do pro mne nedostupných výšek. Ještě větší a trvalou radost mi připravily dvě dcery domu, obě tak kolem dvaceti plus, jichž pokoj s dveřmi vždy ohleduplně pootevřenými mi byl eldorádem. Nízká, i pro mne lehce doskočitelná válenda, trvale mile rozestlaná a na ní a v jejím okolí nastraženy vyzývavě medvídci, sloni, brontosauři a jiná havěť, vše téměř ve skutečné velikosti nebo i víc, a po zemi na přeskáčku roztomilé kousky pradélka a jemu podobných klúčků. A když jsem si občas nějaký kousek ukradl na žižlání, to byla pak honička po celém bytě, to si se mnou užily radosti !

V Praze, kde jsem tak trochu chodil, mne zarazily ještě jiné poznatky, dříve pro mne nevídané. Všiml jsem si, že občas potkávám psí kolegy s takovým podivným zařízením na čumáku, říkají tomu "košík". Když jsme se ptali co to je a proč to je, tak nám bylo řečeno, že to není móda ani ozdoba (jako třeba kroužky v nose u medvídků a některých lidí), ale že se to někdy žádá a musí se to navlékat do metra, autobusů, tramvajů a dokonce snad i do vlaků. Je to tak trošku diskriminace, u nás by voditele takto postiženého psa asi ukamenovali. No jiná země ...

Ona se tam diskriminace vůbec dost nosí. Chtěli jsme se podívat do nedávno znovu otevřené pasáže Černá růže na Příkopech, ale víte co tam mají na elegantně proskleném vchodu ? To byste neuhádli: přeškrtnutého psa ! My tam nesmíme ! Tedy to *my* platí i pro mé voditele, kteří tam kam nesmí pes, také nechodí. Jsou v tom dost důslední. Ale prý ty luxusní obchody v té pasáži zejí prázdnotou, ač lidé tam smí, alespoň jsem tam žádného přeškrtnutého člověka na dveřích neviděl. A totéž se prý děje i v některých restauracích, ale ne ve všech, záleží prý na majiteli. V Hradci Králové, v hotelu Alexandria, kamž jsme byli pozváni na oběd, mne dokonce obsloužili jako prvního a předložili mi pod stůl misku čerstvé vody. Bylo ten den horko a chutnala dobře. Vemte si příklad, Pražáci ! (Můj voditel to nerad slyší, on je Vltavou křtěn a ještě k tomu Podskalák.)

Ale vraťme se do Prahy. Je pravda, že i tam jsem potkával na ulici hodně kolegy i jejich voditele, ale těch všímavých bylo pomálu. Pokud se se mnou zastavili, byli to buď starší obyvatelé (a především obyvatelky), anebo ti hodně mladí, které ještě bavily maličkosti všedního života. Byli asi z téže skupiny mladých, kteří (které) nabízeli mému voditeli svá místa na sedadlech metra nebo tramvajů. U nás v Den Haagu se to stává jen zcela ojediněle, pokud vůbec.

S přítelem Filipem
Hladkosrstým v Česku

Celkově mohu říct, že se mi Praha i z psího pohledu moc líbila, já si více všímám povrchu ulic než památek, na ty musím moc zvedat hlavu a bolí mne pak za krkem; tedy z mého pohledu jsou tu ulice stejně kostřbaté jako u nás, pouze jsou tvrdé jako

Sladara

kámen a v tlapkách cítím každou kostku (že by skutečně kámen?), což mne trochu unavuje. Ale povrch je čistší, válí se zde viditelně méně lidských zanechávek, teda odpadků v ulicích, postrádám pro mne vyzývavé a krásně a hlučně se rolující plechovky od piva a cocacoly, plastikové, ve větru tak poutavě poletující tašky, kelímky od hranolků se zbytkem majonézy a jiné nezbytné ozdoby našich ulic. Stále je tu ale ještě hodně prachu, a protože mám ve zvyku se někdy radostí válet na zádech, zůstává mi prach v hrubosrstém obleku a trochu se víc drbu a těším se na koupel. A to je taky dobře.

No ale doufám, vy pražská nároží, že se sem zase brzo podívám, to už budu lépe zvedat zadní packu a pak se máte na co těšit, a já s vámi.

Tak nashledanou Praho sta věží a milionu nároží !

Duben 1999

(Autor (*9.11.98) je
hrubosrstý jezefčík,
autodidakt.)

ITs

Mezinárodní festival divadelních škol v Amsterdamu

Již podesáté se na letošním mezinárodním festivalu divadelních a tanečních škol *ITs* v Amsterdamu představí divadelní soubor Janáčkovy akademie múzických umění z Brna. Letošní ročník festivalu se bude konat od 21. června do 30. června.

Studenti divadelní fakulty vystoupí na festivalu s inscenací hry *Tennessee Williamse Tramvaj do stanice touha*, kterou režiruje Viliam Dočolomanský. Představení se uskuteční v sobotu 26. června a v neděli 27. června v Amsterdamu v divadle [NES]theater Frascati III na adrese De Brakke Grond. Začátek je vždy ve 22.00 hod. Obě představení jsou v češtině. Věříme, že si nenecháte ujít tuto mimořádnou příležitost a přijdete se na mladé české umělce podívat.

Předprodej: [NES]theater, De Brakke Grond (tel.: 020 - 626 68 66)

Vstupné: f 12,50/f 10,00 (CJP)

ZAPOMENUTÝ PŘEDCHŮDCE ANTIBIOTIK

Myšlenka napadat a ničit choroboplodné bakterie uvnitř lidského těla není nová a snažilo se o to mnoho vědců, nejvíce slávy si odnesl Sir Alexander Fleming, který byl vhodně působícím látkám na stopě již kolem roku 1928, ale prakticky byly využity až za druhé světové války (penicilin). Zcela nezávisle pracoval na stejné myšlence německý lékař (a chemik) Gerhard Domagk (1895) a objevil skupinu sulfonamidů, celkem chemicky jednoduchá látka, z nichž první jménem **Prontosil** byl použit úspěšně roku 1935. Sulfonamidy zasáhly léčebnou paletu infekčních onemocnění bakteriálního původu jako dar z nebe a ani po vynálezu a rozšíření antibiotik nebyly zcela zapomenuty. Zapomenut byl Gerhard Domagk a jeho Prontosil, přestože Domagkovi byla v roce 1939 udělena Nobelova cena za medicínu. Nebyl však prorokem ve své vlasti, tehdy soužené hákovým křížem. Těsně před ním dostal Nobelovu cenu německý židovský novinář Carl Ossietzky a Hitler nedovolil, aby z téhož pramene byl vyznamenán Němec. Domagk musel cenu vrátit a obdržel ji až po válce. Byl ještě dlouho plodně vědecky činný, zemřel 24. dubna 1964.

Na jeho Prontosil mám jednu osobní vzpomínku. Za války, v době nuceného zavření vysokých škol jsem jako "přerušovaný medik" byl zaměstnán v jedné pražské chirurgické ordinaci. Jednou se k nám dostavil jakýsi ministerský rada, starší pán a známý mého šéfa, s ošklivým zánětem jedné dolní končetiny. Od mého šéfa dostal do domácího ošetřování tablety octanu hlinitého k obkladům a zábalům nohy, a k ústnímu užívání tabletky tehdy zázračného Prontosilu. Panu radovi jsme velmi důkladně vysvětlili co s těmi tabletami má dělat: bílý octan rozpustit v latoru k obkladům a nápadně červené tablety Prontosilu polykat podle instrukcí a mohutně zapíjet. Prontosil obsahoval intenzivně rudé barvivo zabarvující zažívací trakt i vylučovanou moč, na což bylo nutno pacienty upozornit.

Ještě téhož dne navečer volala zděšená manželka pana rady, že něco není v pořádku: manžel se necítí dobře a leží v tratolišti krve z nemocné nohy. Můj šéf tedy k němu jel a vzal mne sebou. Už asi nikdy takovou hrůzu neuvidím. Pan rada v široké posteli, bledý se studeným potem na čele, deka či peřina, prostěradlo, polštáře a obklady, to vše prosáklé červenou tekutinou, manželka rudé paže až k loktům - tak nějak asi vypadalo Dantovo peklo. Tušíte správně co se stalo. Pan rada spolkl a zapil (naštěstí) mohutně octan hlinitý a v latoru rozpuštěným Prontosilem si široce obložil nohu. Díky tomu zapítí přežil pan rada octan hlinitý a díky dodatečnému užívání Prontosilu i nebezpečnou otravu své nohy. Konec barevného léčení.

L.M.

CONCORDE SLAVÍ, ALE I STÁRNE

Třicet let po prvním průletu nad Toulouse v jihozápadní Francii se lidé dodnes za Concorde otáčejí a obdivují jeho technický úspěch a futuristický design. Avšak třináct slavných supersonických dopravních letadel typu Concorde ve službách Air France a British Airways stárne a mnozí si dělají starosti s budoucností civilní nadzvukové letecké dopravy.

Konstruktéři Concorde dosáhli některých technických průlomů - vybavili například stroje grafitovými brzdami, které odolávají nebezpečnému přehřátí. Dnes najdeme tento vynález i na airbusech či Boeingu 777. Některé vojenské letouny sice létají rychleji, ale žádný z nich nevydrží letět soustavně rychlostí Mach 2, jíž Concorde přeletí Atlantik asi za tři a půl hodiny.

Provozovatelé uvádějí, že Concorde létá se ziskem, neb cestující zaplatí za zpáteční letenku Paříž-New York 45.000.- franků (9.000 dolarů) a za zpáteční Londýn-New York 6.159.- liber (9.850 dolarů). Obě společnosti využívají též Concorde k zvláštním luxusním letům a na cesty kolem světa.

Podle představitelů Air France může současná flotila letadel Concorde létat do roku 2007.

Každý stroj bude podroben roční opravě, která má prodloužit životnost do roku 2015, druhá generální oprava může teoreticky udržet letouny ve vzduchu až do roku 2030, ale pak zůstane civilní nadzvuková doprava velkým otazníkem. Nikde v Evropě není na stolech konstruktérů Concorde druhé generace. Americká společnost Boeing stáhla výzkumy zabývající se novým nadzvukovým letadlem pro cestující, protože vývoj nového modelu vyžaduje obrovské náklady.

J.K.

ČESKÁ KNIHA STOLETÍ

V minulém čísle jsme se věnovali anketě Lidových novin o Knize roku 1998 a v závěru jsme kritizovali nutnou chybu malých čísel, která vzniká při systému hodnocení, užitém v této anketě. Týdeník Týden č.52 přišel závěrem roku s podobnou anketou, tentokrát o Knize století. Anketa trpí bohužel stejnou vadou, a snad to ani jinak nejde. Z 25 odborných dotázaných odpovědělo 23, a měli hodnotit nikoli individuálně jednu knihu, ale první a druhou desítku, což je rozumnější. Je celkem překvapivé, že první místo obsadil Haškův Švejk, což nebýt oné záludné chyby malých čísel by i mohlo být na pováženou. Pomyslnou stříbrnou medaili získala Hrabalova Příliš hlučná samota a Vančurova Markéta Lazarová doběhla na bronzovou.

Celkem se objevilo v odpovědích přes sto titulů různých autorů a pořadí první desítky autorů (podle absolutního počtu bodů) bylo: 1. Vlad. Vančura; 2. Karel Čapek; 3. Bohumil Hrabal; 4. Jaroslav Hašek; 5. M.Kundera; 6. J.Škvorecký; 7. L.Vaculík; 8. Ivan Olbracht; 9. Jar.Durych a 10. Jan Čep.

L.M.

KRÁLOVNA MATKA NEŠETŘÍ

Matka britské královny Elisabeth II. si ve svých 98 letech stále potrpí na pořádání okázalých večírků pro své početné přátele. I když se sama stravuje velmi střídmě, pro své hosty pořádá párty jako v dobách slávy britského imperia. Královna matka je obklopena početným služebnictvem. Jen ve svém londýnském sídle má k dispozici padesátičlenný personál. V každém z jejich pěti sídel je pak trvale majordomus, domovník a zahradník. Královna matka ani ve svém vysokém věku neopomíná své záliby, jejím nejnákladnějším koníčkem jsou koně a dostihy.

J.K.

DĚTSKÁ KNÍŽKA

Rodičům (nejen), hledají-li pro ty nejmenší tradičně hodnotnou dětskou knížku. Z edice druhé poloviny roku 1998 byly odměněny Zlatými stuhami: *Padla Madla do říkadla*, *O kočce Kačce a Jonáš a velryba* (literární ceny). Z původní prózy *Dejte mi pastelku, nakreslím pejska*, v oblasti pověstí *Příběhy na které svítlo slunce*, z překladů *Strašidylko* (překlad Naděždy Slabíhouldové) a za kvalitu edice *Zvířata celého světa* získalo primát nakladatelství Aventinum. A samozřejmě Zlatou stuhu za komiks si odnesly *Rychlé šípy* (ihned rozebrané) Jaroslava Foglara. Takže o dobrou knížku pro děti nebude nouze.

L.M.

HOLANDSKÉ CESTY DOPISŮ OLZE

V amsterdamském divadle CREA se 26.února konala zajímavá premiéra: divadelní skupina organizace Amnesty International uvedla inscenaci *Dopisy Olze*. Jedná se o montáž z úryvků dopisů Václava Havla, psaných z vězení jeho ženě Olze a tří krátkých jednoaktových her: *Chyba* (Václav Havel), *Výslech* (Harold Pinter) a *Katastrofa* (Samuel Beckett).

Všechny tyto hry mají společné téma: vězení a konfrontace jednotlivce s mocí. Základ inscenace režiséra Jose Vijverbergra tvoří několik vybraných dopisů Olze, tři zmíněné jednoaktovky slouží spíše jako ilustrace témat, jimiž se dopisy zabývají. Nejdůležitější postavou inscenace je zde sama Olga. Její postavu ztvárňují tři herečky, z nichž každá má představovat určitou podobu Olgy - praktickou ženu, která se musí vyrovnat s těžkou situací po Havlově uvěznění, Olgu tzv. lyrickou

uvěznění, Olgu tzv. lyrickou (jak je uvedeno v programu) a především Olgu jako jediné spojení Havla s vnějším světem. Zároveň se režisér snaží z dopisů vyčíst, jakými proměnami vztah Havla a Olgy procházel v době, kdy spolu mohli komunikovat pouze prostřednictvím dopisů, v nichž se jen málo smělo skutečně říci a které přesto byly pro vězně většinou jedinou duševní vzpruhou.

Po beznadějně vyprodaném premiérovém představení následovala diskuse na téma *Je demokracie nezbytnou podmínkou respektování lidských práv?*, jíž se účastnili i zástupci nizozemské pobočky Amnesty International. Inscenaci bylo lze vidět ještě ve dvou amsterdamských divadlech a koncem března začala její pouť po divadlech několika dalších měst.

Petra Prinsová

POCTA PADLÝM

7.května položila paní Helena Bambasová, velvyslankyně České republiky, provázena tajemníkem velvyslanectví panem Janem Martinem, symbolicky na hřbitově v Bergen op Zoom květiny k hrobu padlých Čechoslováků z druhé světové války, pohřbených v holandské zemi.

Tak jako název její úvahy v tomto čísle Listů má i její čin své světlo i stín. Světlem je, a zůstane, že si vzpoměla a založila tradici, stínem pak, že si, pokud vím, nevzpoměl nikdo z jejich předchůdců, ani nikdo z nás.

L.M.

80 LET MALÍŘE LADISLAVA DYDKA

27. května oslavil osmdesátiny Ladislav Dydek, žijící a tvořící od roku 1969 v Itálii. Brněnský rodák (1919), spoluzakladatel a především mluvčí proslulé skupiny MÁJ 57, aktivní bojovník za svobodu uměleckého projevu, se pochopitelně ocitl na černé listině totalitního režimu (vernisaž jeho výstavy roku 1962 ve Špálově galerii v Praze byla policií znemožněna) a měl mnoho pádných důvodů opustit socialistickým realismem mrzačenou vlast. Věřil pevně ve správnost svého přesvědčení a především ve své umění, a když se mu podařilo i s rodinou překročit hranice usadil se v Itálii na březích Gardského jezera.

Začátky byly těžké, ale Dydek prorazil silou svého kumštu, výstavy v různých končinách světa se hromadily a Itálie jeho dílo ocenila otevřením trvalé monumentální sbírky jeho prací v budově La Casa di Accoglienza v San Felice del Benaco, kde je nyní shromážděno téměř 200 jeho prací, především obrazů a kreseb, ale i keramiky a nástěnných koberců. Základem této sbírky jsou objekty přenesené sem z prostorově nedostačujícího Dydkova muzea ve Florencii z nadace P. Angelo Coan. Jeden z nejúspěšnějších žijících malířů českého původu tvořících v cizině se tak dočkal zaslouženého úspěchu.

Dydek vystavoval i v Holandsku, 1978 a 1983 v galerii Pulchri v Den haagu a 1997 ve WTC v Amsterdamu.

L.M.

POPULÁRNĚ VĚDECKÉ SYMPOSIUM 1999

Přestože jsme do redakční uzávěrky tohoto čísla nedostali žádné nové podrobnosti o letošním Symposiu, rádi opakujeme že tradiční a oblíbené Symposium se konat bude podle plánu otištěného v minulém čísle Listů. Tedy nashledanou 9. října v půvabném komplexu Drakenburgh u Baarnu. Doufáme, že v podzimním čísle vám budeme moci říci více.

Red.

KDYŽ NASTANE TMA

Vladimír Neff byl před lety mým oblíbeným autorem, literární dílo jeho syna Ondřeje mi bylo dosud neznámé. Nevím, snad z nostalgie, jsem se začal pít po jeho posledním sci-fi románu TMA. O Vánocích byl rozebrán, teprve koncem dubna jsem dostal druhé vydání a hned zabalil do kufru pro jarní pobyt u moře. Lehká napínavá četba, právě tak vhodná na dovolenou. S Neffem seniorem to nelze srovnávat, už jen z důvodu různých pohledů generačních, ale také co

do jazykového vyjadřování, stavby a logiky příběhu.

Děj je prostý a odehrává se v současné době: Na celém světě se přestanou naráz ve všech technických zařízeních chovat elektrony jinak než dosud. Zkrátka přestane existovat elektřina jako fyzikální jev a tudíž přestane fungovat vše, co na ní závisí. Nesvítí světla, nejde televize, telefon, počítače, nejedí vlaky (krom parních), tramvaje, auta ani letadla, neteče voda, nejde plyn atd. Současně nastane sociální rozvrat, těžké epidemie zredukuje počet obyvatel asi na třetinu. Česká republika se rozdrobí na četné městské státečky, které spolu bojují pod vedením uzurpátorů moci z kriminálního prostředí. Původní ústřední vláda se bezúspěšně snaží udržet u moci. V příběhu vystupují známé politické osoby: Havel, Zeman, Klaus, Ruml a jiní, jeden z nich končí popravou, nabodnutím na kůl na hradčanském nádvoří. Morálka lidí se totálně změní, krádeže ve velkém a vraždy jsou na denním pořádku.

Hlavní myšlenka je zajímavá: "...jak křehká je naše civilizace a kolik potenciálních zločinců žije mezi námi. Stačí malá změna v uspořádání společnosti, stačí nějaký impuls a zlo doposud skryté se ujme vlády." Děj - už sám o sobě hrozný - předkládá autor čtenářům pomocí scén a dialogů velmi hrubých a sprostých, místy vyloženě pornografických, což podle mého mínění nemuselo být, alespoň ne v takovém rozsahu. Myslím, že je to ke škodě hlavní myšlenky a uměleckého dojmu. Napadá mne, co by tomu asi řekl Neff-otec?

Tak uvažuje prostý čtenář, odchovaný jiným druhem literatury a málo sběhlý v moderních směrech. Druhé vydání této "lehké" četby na dovolenou vydalo nakladatelství Milenium Publishing v Chomutově

S.F.Scheffel

KAREL TRINKEWITZ V NAARDENSKÉ GALERII GROLL

16. května byla v přítomnosti umělce zahájena výstava jeho prací v galerii Groll. Trinkewitz (*1931) díky svému pohnutému životu je stejně, nebo možná více znám ve světě než doma, ač velkou soubornou výstavu bude otvírat začátkem srpna ve všech patrech pražský Mánes. Počátek Trinkewitzovy tvorby byl ovlivněn kruhem okolo Karla Teigehe (poetismus - surrealismus - vizuální poezie), pokoušel se studovat, za německé okupace marně (kdesi se objevili židovští předci), za totality rovněž marně (Stalinovy antisemitické procesy padesátých let), později signatář Charty 77 a úspěšný autodidakt, zejména svými kolážemi, kresbami, básněmi (zvláště Haiku-poezií - klasická japonská forma básnických trojverší 5-7-5) a až satirickými montážemi předmětů a slov. Protože dlouho se živil redakční prací v pražském německém tisku, mohl psát dvoujazyčně, a když mu pak doma situace nepřála, přeložil své působiště do Německa. Dnes jezdí po světě a svůj čas opět dělí mezi Prahu a Hamburg.

Galerie Groll v Naardenu je jednou z mála holandských prestižních galerií, která díky majitelce dr. Inge Meezen věnuje velkou pozornost českým a slovenským umělcům. Jen v posledních letech zde galerie uvedla kupř. Jiřího Slívu, Adolfa Borna a řadu předních sklářů, z nichž mnozí jsou zastoupeni v bohatém galerijním "skladu" (mezi jinými F.Vízner, K.Ženatá, J.Fišar, I.Houserová, B.Eliáš, B.Novák atd.) Návštěvnost galerie je dobrá, pouze Čechů zde vídáme málo, snad z neznalosti výstavního programu. Škoda.

Pro zájemce o pozvánky: G.G., Turfpoortstr. 36-38, 1411 EH Naarden-Vesting. Tel. 035-6943701.

L.M.

ŽENY NA VRCHOLU MT.EVERESTU

Letos pátého května kolem osmé ráno našeho času stanula na vrcholu "střechy světa", jak bývá nejvyšší hora světa často nazývána, pětadvacetiletá Renata Chlumská, dcera českých emigrantů, žijící od narození ve Švédsku. O týden později, přesněji 13.května zdolala 8848 metrů vysokou velehoru třicetšestiletá Katja Staartjes z Alkmaaru, jako první holandská žena.

L.v.D.

**** počátkem března t.r., tedy v době poprav Waltera LeGranda, uveřejnil *Institut pro výzkum veřejného mínění* výsledek svého průzkumu z roku 1994, kdy bylo v Česku 76% obyvatel nad 15 let **pro trest smrti**. V letech následujících se pro trest smrti vyjadřovaly dvě třetiny obyvatel. Přibližně stejné výsledky zaznamenala agentura *STEM* v letech 1996-98. Tak v Česku. Americký lid, kde se výše zmíněná poprava konala (Arizona), má názor podobný, ač Američany možno dnes považovat za nejkřesťanštější národ, a tedy i za hlasatele příkázání "nezabiješ". Ovšem podle téhož vyznání smrtí přece život nekončí. V tom smyslu vyznívá i prohlášení Waltera LeGranda před začátkem popravy, kdy "doufá, že dojde odpuštění ve svém dalším životě."

**** ještě žije **800 iberských rysů** na izolovaných místech Španělska a Portugalska. Otázka je, jak dlouho ještě? A ze 115 vzácných **sibiřských tigrů** žije na svobodě kdesi v Číně 15, ostatních sto je lapeno v parcích.

**** pouze 34% elektřiny pochází v Evropě z **nukleárních zdrojů**. Ve světovém měřítku je to 17%.

**** počátkem března zemřela ve věku 86 let **Věra Lukášová**, pokud ji ještě pamatujete z divadla D 34 (E.F.Burian), vlastním jménem **Jiřina Stránská**. Po zrušení Burianovy scény v Jungmanově ulici (bývalé Mozarteum) působila v Městských divadlech pražských na Vinohradech do roku 1949 na scéně a pak jako oblíbená vychovatelka mladých hereckých talentů.

**** v americkém Harvardu zásahem do kuřecího embrya se podařilo změnou genů přetvořit budoucí kuřecí křídla v končetiny, tedy dát **vznik čtyřnohým kuřatům**. Prozatím vývoj těchto zrůd nedokončili, ale připouští tyto možnosti i u jiných zvířat, ba dokonce i u člověka. Ale co není dnes může být zítra, až si obchod vypočítá, že kuřecí nohy se lépe prodávají než křídla. Ostatně již ve starém vtipu někdo čtyřnohá kuřata z tohoto důvodu vypěstoval, ale nezbohatl, protože je pak nemohl dohonit. Tak snad je nechme běhat po dvou!

**** devětadvacetileté Malajce z Penangu se **narodilo devět dětí**, ale ani jedno nepřežilo jednadvacitýdenní těhotenství, snad o sedm týdnů později by mohla svitnout naděje. Také tato rodička byla léčena pro neplodnost, jak tomu v případech mnohonásobných těhotenství bývá. Ale...

**** v Los Angeles byl zaznamenán první případ narození zdravé holčičky, jejíž matka byla oplodněna **spermatem mrtvého manžela**. Muž náhle zemřel na alergickou reakci v roce 1997 a několik hodin po smrti mu bylo odebráno sperma a zmrazeno. Po 15 měsících jím byla vdova oplodněna a letos 17. března porodila.

**** nejbohatší muž světa **Bill Gates**, 20,5% podílník společnosti *Microsoft*, má **1.021,560.000 akcií**, při ceně 92,375 dolaru za kus. Spočítejte si to sami, mě to vyšlo na **94,4 miliard dolarů**. Je to víc, než doplácíme na NizoListy.

**** zcela vážně o **návrat na scénu Vinohradského divadla** uvažuje paní **Dagmar Havlová**. Sdělila to tisku Jiřina Jirásková, ředitelka zmíněného divadla. Paní Havlová též uvažuje o možnosti vyučovat na FAMU. Obor činnosti: práce s herci...

**** průměrné **stáří osobních automobilů** brázdících silnice Česka je **14,3 roků**, autobusů 11,7, nákladáků 10,7 let a motocyklů dokonce 29,5 roku (!!!). Nejmladší jsou silniční tahače: 9 let.

**** české půjčovny mají nový zdroj příjmů. Těsně před českou hranicí si může cizinec najmout **ošumělého Trabanta nebo Wartburga** a cestovat s ním dále do českého vnitrozemí, bez nebezpečí, že mu bude ukraden. Své auto zanechá na speciálním bezpečném parkovišti na německé straně. Jenom v Teplicích, tedy poblíž hranic, bylo za letošní první čtvrtletí ukradeno 94 západních aut a 341 vyloupeno. Špatná reklama.

**** britský námořní člun *Cable and Wireless Adventurer* po vyplutí z Gibraltaru potřeboval k plavbě kolem světa 74 dnů, 20 hodin a 58 minut, čímž překonal americký rekord člunu *Triton* 83 dnů, 9 hodin a 54 minut. Zajímavá je skutečnost, že hrdina slavné Verneovky pan Phileas Fogg podobnou cestu vykonal za 80 dnů, což svědčí opět o dobré prorocké schopnosti, kterou nikoli poprvé prokázal pan **Julius Verne**. Když roku 1863 psal svou stejně populární knihu o cestě na Měsíc, zvolil si kupodivu k odpálení rakety místo poblíže dnešního **Cape Canaveral**, odkud se o sto let později (1969) vydali na první cestu na Měsíc američtí astronauti. Náhoda ?

**** konečně prasklo, co se ve světě umění dávno tušilo. Španělská policie zabavila přes 10.000 grafických listů, jichž autorem má být **Salvatore Dalí**. Stalo se tak v domě a jiných objektech "kapitána" J.P.Moora, nyní osmdesátiletého a kdysi dlouhodobého sekretáře a důvěrníka Dalího. Již dlouho bylo známo, že částečně dementní a chabozraký Dalí před svou smrtí podepisoval vše, co mu bylo podstrčeno, včetně prázdných grafických papírů. Stejně je známo, že v oběhu je velké množství Dalího grafiky, tištěné ilegálně z desek, které nebyly po tisku omezeného množství zničeny, jak tomu má být u každého (číslovaného) grafického díla.

**** smutná popularita **Adolfa Hitlera** bledne u dnešní mládeže z osmých tříd českých škol. Shodují se pouze v tom, že byl Němec a měl něco společného s druhou světovou válkou. Dále se už znalosti rozplývají mezi "německým důstojníkem", "válečníkem proti Čechům", "etnickým vyhubitelem" apod., bez bližší identifikace. Přesto bylo o něm natočeno asi 66 filmů a v Národní knihovně je o něm 42 knih. Na českém internetu lze nalézt na 300 odkazů. Hned za ním s 235 odkazy je Sir W.Churchil - proti jedinému odkazu na J.V.Stalina (Lid.nov.).

**** do upravené budovy **Reichstagu** v Berlíně se stěhuje spolkový parlament. Pouhou shodou okolností je jisté to, že se tak dělo právě v den narozenin smutně proslulého kancléře Adolfa Hitlera; ale právě ta jeho smutná proslulost volá u Němců o novém a hlavně jiném pojmenování této budovy. Po dlouhé celoroční diskusi vede (zatím) poněkud dlouhý název: **Deutscher Bundestag - Plenarbereich Reichstagsgebäude**. Počkáme si na název definitivní. Raději.

**** **britská královna Elisabeth II.** může, na rozdíl od řadových smrtelníků, beztrestně porušovat některá nařízení a předpisy, jak vypočítal britský *The Times*. Tak kupř. nemusí používat bezpečnostní pásy na zadním sedadle automobilu, při jízdě autobusem (jak asi často?) může volně stát, ve vlaku může na WC kouřit cigarety (nikoli dýmku nebo doutníky), a pokud používaný vlak není druhu Intercity, smí se beztrestně vyklánět z oken. Ale případné plivání na podlahu se trestá podle předpisů a bez výjimky. I ve sportu má královna svá privilegia. Při kopané (!) v roli brankářky (!!) se smí při penaltě pohnout dříve než se střílející dotkne míče a smí beztrestně nadávat, pokud to neprovází násilím. Při tenisu smí házet raketou. V zoologických zahradách smí krmit zvířata a při tankování nemusí vypínat motor, smí houkat po 23.hodině, ale při špatném parkování trestu odtažení neujde. Odtahovatelem ale musí být šlechtic a smí použít pouze šňůry z hedvábí. Vaše starosti!

**** podle deníku *The Times* vede stovku nejpopulárnějších písní 20.století Beatelsovská **Yesterday** (Lennon-McCartney), sledována písní **Stardust** (Carmichael-Parish) a **Bridge over troubled water** (Simom-Garfunkel). **White Christmas** Irvinga Berlina následují těsně za nimi. V celé té stovce mi chybí Vejvodova **Beer Barrel Polka-Škoda lásky**. Opravdu škoda ...

**** 99% mládeže mezi 18 a 24 let je ve Finsku nositem tzv. "odznaku bezvýznamnosti", jak se říká nápadně nošeným mobilním telefonům, k čemuž se uchylují ti, jimž není dáno upoutat něčím jiným.

**** občané Slovenské republiky s trvalým pobytem v zahraničí se mohli účastnit volby slovenského prezidenta, pokud se v den volby zdržovali na území Slovenska.

**** každý osmdesátý Holanďan je milionář, jak vyčetla Líba van Dijk.

**** z téhož pramene se dovídáme, že nos bobtná při lhaní. Dříve se prý o tom mluvilo pouze v pohádkách, ale nyní tuto "pravdu" odhalili američtí vědečtí pracovníci v Sunday Times. K tomuto zjištění jim sloužily snímky z výsledku prezidenta Clintona v afěře s Monikou Lewinsky. Co všechno ...

**** v Česku (s podporou naší vlády) vycházející Kurier Praski (Pražský kurýr), polsko-český měsíčník, ve svém květnovém čísle ocitoval z Nizozemských listů celé pasáže proti zlovyku přechylování cizích ženských jmen. V tom jsou s námi na jedné lodi.

**** nejvyšší mrakodrap budou mít od roku 2004 v brazilském Sao Paulo. Má být 494 metrů vysoký, čím převýší dosavadní nejvyšší stavbu Petronas Towers v malajsičské metropoli Kuala Lumpur o 42 m.

**** naši lední hokejisté získali letos titul mistrů světa 1999. Jistě to víte, ale rádo se to píše.

DANIEL PROROK, kap. 3
Vzpomínejte se mnou přece:
Tři mládenci z ohnivé pece,
Mishah, *Shadrak*, Abdenego,
toho druhého jsem "alter ego"!

V.Š.II.

SEDÁNKY

Tak jako já sedím na lavici
sedí pokladní na pokladnici,
aby jí někdo nevzal to zlaté tele
kde chová dary předplatitele.

V.Š.II.

"MOSTY K ZITŘKU"

Světové setkání židovských dětí přeživších Holocaust
Praha, 2. - 5.září 1999

Pořádající organizace: Hidden Child Praha
Kontaktní adresa: Hidden Child Praha, Slavíkova 6, 130 00 Praha 3
Telefon: +420-2-6272135; 6272136, fax: +420-2-6275721
c-mail/www: ntk@vol.cz; <http://www.fjcsh.org/prague.htm>

PRO KRAJANY A JEJICH HOLANDSKÉ ZNÁMÉ NABÍZÍME KE KOUPI
STATEK 30 KM OD PRAHY

VHODNÝ K TRVALÉMU POBYTU I REKREACI

Dvůr velký 1 hektar s hospodářskými budovami, obytné stavení jednopatrové, 5 pokojů.

Též možnost zakoupení 50 ha orné půdy s rybníkem. Cena dle odhadu. Adresa:

DOBŘÉ POLE č.1, Pošta 28106 VITICE (blízko Kostelce n. Černými Lesy a Č. Brodu)

Bližší informace:

Ing.Jos. Adámek, Rue Forestiere 24/13, B - Brussel. Tel.: 00322-640 49 08

PANIKA V EXPRESU SANTA FÉ - DEN HAAG

LÍBA van DIJK

Vlakem jezdím málo, ale protože než vyjde nové číslo Nizozemských Listů se s redakční radou stýkáme několikrát za sebou mohu říci, že v tomto směru užívám jízdy vlakem pravidelně.

Pravidelností se to dá nazvat opravdu jen co se činnosti pro občasník týče a že je to v pondělí. Takže co do nároku na slevu nebo předplatného se to srovnat nedá. Když si kupuji jízdenku do den Haagu, kde se schůze redakce konají a paní u pokladny se mne zeptá: "Se slevou?" vždy musím odpovědět záporně. Vůbec nevím, že si mohu koupit jízdenku za určitou cenu a že tak mohu jeden celý den jezdit křížem krážem po Holandsku. Možností lacinějšího cestování s dětmi do jedenácti let jsem nikdy nevyužila, neboť jsem jich měla vždycky houf a tak jsem je radši posadila do auta, kolem nich naházela zavazadla a jelo se a nakonec ještě nejsem ve věku 65+, jak se v Holandsku říká lidem důchodového věku, takže zatím ani nemusím vědět, že tito lidé mají slevu, že mohou jezdit i zdarma, ale že je u tohoto jeden zádrhel, že nesmí jezdit v pondělí a v pátek, protože jsou vlaky v ty dny přeplněné produktivními cestujícími, kteří mají přednost dostat se v pondělí včas a vsedě do práce a v pátek včas a vsedě domů.

Pokaždé, když musím na schůzi tak tomu předchází ohromná organizace, nejen abych nic důležitého pro občasník nezapomněla, ale abych to s dětmi měla tak domluveno, že vše proběhne hladce. Mám pro ně uvařeno, sepsány pokyny, co mají udělat a co mají nedělat v době mé nepřítomnosti. A pak se vydám na cestu. Běžím k pokladně, tam netrpělivě přešlapuji, když se tam někdo dlouho vyptává na všechny možné slevy a výhody cestování vlakem, když jsem pak na řadě a pokladní se zeptá: "Jedete se slevou?"

Já na to odpovím: "Cestuji sama". Ona se na mne podívá jako na šílence, dostanu jízdenku a běžím na nástupiště, kde je už průvodčí připraven s píšťalkou v ústech. Sotova dosednu, zapíská a jede se. Někdy si ve vlaku čtu někdy ještě něco opravuji a někdy jen sedím, odpočívám a poslouchám rozhovory cestujících.

Když jsem nedavno v pondělí tímto způsobem jela na schůzi, tak jsem si četla. Měla jsem s sebou českou knížku, kterou jsem si chtěla alespoň prolistovat. Ve vlaku nebylo mnoho lidí, já otevřela knihu a začala číst. Po první zastávce si ke mně přisedl mladý muž, který (tak jak to často dělám i já) se zadíval do mé knihy, nemohl rozluštit jazyk, ve kterém byla psána, uvelebil se a podřimoval. V Haarlemu, kde vlak chvíli odpočívá, než pokračuje v jízdě a kde se mění směr jízdy, si mladý muž přesedl. Teď seděl naproti mně. Na tomto nádraží přistoupily dvě starší dámy. Jedna si sedla vedle mne a druhá vedle mladého muže. Poté, co se zadívaly do mé knížky, usmály se na mne a začaly se hlasitě bavit o výletu do Haarlemu. Nebyl to vlastně ani výlet, ale návštěva někoho v nemocnici a tak si povídaly o všech možných cohoroších, úmrtích, úmrtích oznámení apod. Cesta utíkala docela dobře, já si už ani nečetla. Zaposlouchala jsem se do jejich štěbetání, koukla se na mladého muže, který se tak jako já nesmírně bavil povídáním dvou žen. Atmosféra ve vlaku byla příjemná, než do té doby kdy přišla paní průvodčí. Když cvakla jízdenku

ženy sedící vedle mne, mladého muže a mou, přišla řada na paní proti mně. Paní podala jízdenku a ještě nějakou kartičku.

"Asi má slevu", myslela jsem si v duchu. Paní průvodčí na to kouká, obrací, přešlapuje a najednou řekne: "Co s vámi udělám?" Čehož se cestující hrozně lekla. "Vy nesmíte jezdit v pondělí", pokračovala průvodčí. Cestující se ulekla, začala povídat o nemocnici, výletě, pondělkách, cestě tam, kdy jí průvodčí neupozornil a tak dále a tak dále. Průvodčí jakoby neposlouchala a neustále se zabývala myšlenkou, co s tou paní udělá, má ji potrestat nebo jí má nechat být. Vlak jel dál. Lidé začali pokládat noviny, přestávali hovořit se spolucestujícími, ve vagoně začalo být ticho. Jen průvodčí mumlala, že se to nesmí a cestující se ptala lítostným hlasem: "Jak to možné". V tu chvíli jsem zvedla hlavu od knihy, kterou jsem už dávno jen předstírala že čtu a řekla jsem: "Ale dnes je úterý".

Cestující okamžitě zareagovala a řekla, že věděla, že je úterý, protože ví, že v pondělí jezdit vlakem nesmí, proto jí také vyhovovalo, že mohla jet, protože kdyby bylo pondělí, tak by musela odříct a domluvit se na jiný den. Společnice paní o které se mluví byla zticha, mladý muž neřekl jediné slovo, průvodčí zrozpačitěla a prohlásila, že je pondělí. Z rohu z protější strany se ozval hysterický výkřik mladé ženy, která úpěla, že měla v pondělí rande a že to není možné, že by se spletla a jela až v úterý. Její spolusedící ji ujišťovali, že na to rande dojde, protože je pondělí. Průvodčí kontrolovala razítko i kapesní kalendář. Já neříkala nic, jen jsem se střídavě dívala na starší dámu naproti mně a na průvodčí. Ty už neříkaly také nic, čekalo se pouze na nějaké řešení. Najednou vstal jakýsi muž, měl v ruce noviny a řekl: "To jsou dnešní noviny a na nich stojí, že je dnes pondělí". Všichni jsme si oddechli, jen ta paní, o kterou se jednalo neustále seděla s ohromným otazníkem v očích. Průvodčí jí řekla, aby si na to příště dala pozor a odešla. Nálada ve vagoně se vracela do stavu, před příchodem průvodčí. Vlak se blížil k Leidenu (česky Leidě), obě starší dámy se chystaly k výstupu.

Když vlak zastavil, dámy se zvedly a obžalovaná mi podala ruku a řekla: "Děkuji".

Při dalším zastavení vlaku vystupoval mladý muž. Já jsem si zase četla a než on vystoupil, tak mi řekl: "To byla psina, co!" Já se jen usmála a myslela na to, že příští stanici budu vystupovat já.

V den Haagu jsem letěla na tramvaj, abych se rychle dostala na místo naší schůzky.

Při zpáteční cestě domů jsem si uvědomila, že cestování vlakem má velké výhody, že když dojde k nějaké diskusi, že se neutvoří fronta, hloučky zácpy, ale že vlak včas dojde na místo určení.

ŠÍCÍ STROJE DO SEMIL. Začátkem února jsem vyzvala čtenáře Noordhollands Dagblad, kteří se hodlají zbavit šicích strojů, aby pamatovali (y) na Roma ženy v Semilech, které si chtějí vyzdobit klubovnu. Na Velikonoce jsem vezla těch strojů 8 a začátkem května je ženám předala. Měly z toho ohromnou radost, protože peníze, které hnutí dostalo, budou moci použít jinak. Budou moci zaplatit učitelku šití, někoho na dohled k dětem, které si po škole v klubovně - jako v družině - budou moci dělat úkoly, si hrát nebo se dívat na televizi.

Na Roma festival v Čechách budou tak mít romská děvčata krásné kroje, které si samy ušijí v hodinách šití.

Líba van Dijk

ADMINISTRACE SE HLÁSÍ A VYSVĚTLUJE

Monika Váňová je konečně i administrativně instalována jako pokladní Spolku Čechů a Slováků a též i Nizozemských Listů. Někteří z vás měli problémy s placením předplatného, protože změna adresy u PTT trvala určitou dobu. Nyní je vše v pořádku, takže možno bez problémů platit jak předplatné Listů, případně inzerci v nich nebo příspěvek Spolku tak jak je uvedeno na zadní straně titulní obálky.

Spolek demokratických Čechů a Slováků v Nizozemí byl založen v roce 1989, kdy tento název byl aktuální, neb jsme chtěli podpořit obnovu demokracie v tehdejší Československu. Dnes se tento název zdá právem zbytečný a na některé z dřívějších valných hromad jsme se dohodli na názvu Spolek Čechů a Slováků. Při zapisování změn ve výboru a zrušení poštovní schránky u PTT a Obchodní komory jsem chtěla nechat změnit i název Spolku. Není to však jednoduché, museli bychom udělat statutární změnu u notáře a za změnu každého slova zaplatit f 400.-, což v naší situaci považuji za zbytečný výdaj.

Podobně s naším účtem v Rabobance, který je nevyužit a proto jej z úsporných důvodů rušíme. Zůstává tedy účet jediný: **POSTBANK 6065337 - Spolek Č.a S. - Nizozemské Listy.**

Všem, jimž některá ze změn způsobila potíže se omlouváme.

LÍBA van DIJK

ROČNÍ OBDOBÍ

**Už nám léto odešlo, odešlo s ním kvítí,
už nám léto odešlo, i slunce méně svítí.**

**Teď přijde podzim, někdy teplý, někdy ne
teď přijde podzim, po létu to jediné.**

**Náhle je zima, bílá a krásná,
jindy zas šedivá, mrzutá a mračná.**

**Zima je studená, vlhká, každý se před ní třese,
koho mrazík nezastihne, toho si vítr s sebou nese.**

**Konečně přišlo jaro, krásné a košaté,
vše zase kvete, je krásné a bohaté.**

Monika Váňová

(První finanční zpráva paní M.V. - Pozn.red.)

AUTOBUSOVÉ LINKY HOLANDSKO - ČESKÁ a SLOVENSKÁ REPUBLIKA PLATNÉ OD 1.ČERVNA 1999

Zde uvedené dny jsou vždy dny odjezdu.

Eurolines/Bohemia Euroexpress

pondělí/pátek * celoročně úterý/středa*/sobota od 26.6. do 11.9.		čtvrtek/neděle* celoročně pondělí/úterý*/pátek od 28.6.do10.9.	
20.00	Rotterdam CS Conradstraat		11.00
20.45	Den Haag CS Anna van Buerenstraat		10.15
21.30	Amsterdam Amstelstation, kantoor Eurolines		09.15
22.15	Utrecht CS Jaarbeursplein		08.30
23.15	Arnhem CS uitg.Sonsbeck, halte Eurolines		07.45
10.15	Plzeň autobusové nádraží – stanoviště čís. 1		20.00
11.45	X Praha UAN Florenc – stanoviště čís. 9	X	18.30
12.00	Praha UAN Florenc - stanoviště čís. 9		18.00
14.30	Brno UAN Zvonarka - stanoviště čís. 20		15.30
* pouze ve dnech označených * jede linka z/do Brna			
x přestup			

ČSAD Blansko

ČSAD Praha Vršovice

pátek	neděle	pátek	neděle
16.15 Blansko, Macocha, AN	09.55	19.00 Praha UAN Florenc-stanoviště 9	11.00
17.30 Brno, UAN Zvonarka – stanoviště 19	08.55	21.00 Karlovy Vary AN-stanoviště 5	08.50
20.00 Praha, UAN Florenc – stanoviště 9	06.30	08.15 Arnhem, Rijnhal Olympus 1	22.00
21.30 Plzeň, autobusové nádraží – stanoviště 1	05.00	09.15 Utrecht, Jaarbeursplein	20.45
09.25 Eindhoven, Fuutlaan, Buspark f. Europcar	17.15	10.00 Amsterdam, Stadionplein	20.00
10.45 Utrecht CS Jaarbeursplein	15.45	11.00 Den Haag ,CS Anna Buerenstr.	19.00
11.30 Amsterdam, Amstel Busstation	15.00		
11.45 Amsterdam, Prins Hendrikkade	14.45		

EUROLINES Nederland Amsterdam-Bratislava-Košice		EUROLINES Nederland Utrecht-Bratislava-Košice	
12.00 Amsterdam	12.15	14.00 Utrecht	13.00
12.45 Den Haag	11.30	15.00 Amsterdam	12.15
13.30 Rotterdam	11.00	16.00 Den Haag	11.30
14.30 Breda	10.15	16.45 Rotterdam	10.45
16.30 Brussel (přestup)	08.15	17.30 Breda	10.00
09.15 Vídeň	18.30	19.30 Brussel	08.15
10.45 Bratislava (přestup)	17.00	09.15 Vídeň	18.30
11.00 Bratislava	16.15	10.45 Bratislava (přestup)	17.00
12.05 Nitra	15.10	11.00 Bratislava	16.15
14.20 Zvolen	13.25	12.05 Nitra	15.10
15.00 Lučenec	11.55	14.20 Zvolen	13.25
16.50 Rožnava	10.20	15.00 Lučenec	11.55
18.00 Košice	09.15	16.50 Rožnava	10.20
		18.00 Košice	09.15
<ul style="list-style-type: none"> • z NL v Pa celý rok • 5.4.-27.9. v Po • 6.4.-26.10. v Út • ze Slovenska v Ne celý rok • 3.4.-25.9. v So. 		<ul style="list-style-type: none"> • z NL v Ne celý rok • ze Slovenska v Pá celý rok • 6.4.-26.10. v Út 	

FTL Prostějov			FTL Prostějov		
pondělí	utery	středa	čtvrtek	pátek	sobota
16.00	Brno, UAN Zvonarka	15.10	16.00	Brno, Zvonarka	14.30
18.30	Praha, UAN Florenc	12.40	18.30	Praha, Florenc	12.15
20.30	Plzeň, AN	10.55	21.00	Karlovy Vary, AN	10.00
07.20	Enschede, Busstation	23.50	07.15	Eindhoven CS Noordzicht	23.45
09.10	Utrecht, Jaarbeursplein	22.00	09.00	Rotterdam, CS Conradstraat	22.00
09.45	Amsterdam, Amstel	21.15	09.40	Den Haag, CS A. van Buerenstr.	21.20
10.10	Amsterdam, Prins Hendrikkade	21.00	10.15	Amsterdam Amstel	20.35
			10.40	Amsterdam Prins Hendrikkade	20.20

Jízdenky na tyto spoje Vám zajistí cestovní kancelář Czech-in Tours, telefon 072-5641988, fax 072-5642066, e-mail: czech.in@worldonline.nl

Pro Vaše přátele a známé zajistíme pobyty v Praze, letenky, vstupenky do divadel a na koncerty. Dále pobyty na chatách a chalupách v atraktivních místech Čech a Moravy, jakož i zimní dovolenou na horách. Katalogy s nabídkou našich služeb zasíláme bezplatně.

LUŠTÍRNA

- **VODOROVNĚ:** A: Značka aut - ženské jméno - kancel.zkratka - potřeba pradení. B: Vodní usměvavý pták - chemický výraz - útočiště v poušti - zkr.býv.českých novin. C: Pražské nakladatelství - dělá pradena - cizopasně houby - os.záj. ve třetím pádu. D: Čistit vodou - zámecký pokoj - britská princezna. E: DRUHÝ DÍL TAJENKY - něm. on. F: Řecké peníze - závodní jídelna - písmeno. G: Značka četných německých přístrojů - nastrojuje bábu nemůže-li sám - lid. Anna - MPZ Polska. H: Příbuzná - hol. opice foneticky - cíl - zn. benzínu. I: Turist.přístřeší - vplížovat - prudká žádostivost. J: Obyvatel pouště - muž.jméno - přemnoho. K: Obloha (angl.) - trocha vody po dešti - moudrá zvířata - předložka. L: Číslice (rébusově) - ubryndával (expr.) - plavidla. M: Sužující kloubní nemoc - čtvrť v Londýně - ohrada. N: Druh pokrmu - rakouský architekt (též v Praze) - poutní místo islámu. O: Sopka - zastaralé projímadlo - muž. P: Muž.jméno - mrtvá - francovka. Q: Chyba - MPZ Dánska - solný krmelec (též Taylor) - odebrat pryč. R: Písmeno - ČTVRTÝ DÍL TAJENKY - řecké písmeno. S: Příručka (též madlo) - útok - vybídnutí. T: Ne-přítel zahrádkářů - likvidátor dr.Fausta - malá část. U: Ohražený les - rezervoáry elektr.proudu. V: Muž.jméno (třeba Horníček) - vodič chutného nápoje. X: Mužská větvička - praotec plavec - Umělecká akademie (zkr.) - domácíy Gizela. Y: Aktiv - naplněn - vyrovnávat útratu.
- **SVISLE:** 1: Chodit bez cíle - hol. komerční TV - zn.olova - oslovení lesního hlodavce - zkr.Měst.spořitel. 2: Mramor (angl.) - objevovač - muž. jméno - italské město (rodiště Rafaela). 3: Toaleta - PRVNÍ DÍL TAJENKY - Evropan (slov.). 4: Rumunský peníz - český spisovatel (Emil) - dvě nuly - bibl.stařec - vojenská jednotka. 5: V pořádku - lékárnický sůl - obyčej - orgán Olymp. her - generál zdravotnictva v zál. (zkr.)-holka - společenská poloha těla. 6: Grafická technika - uličník - lidově číslo (z něm.) - domácíy Radek - červený kov - mořský pták. 7: Domácky Anke (fonet.) - látka prac. pláštěů - pijan - slangově mlat - hol. tisková agentura. 8: Špaň. býk - Alan - belg. malíř (symbol.) - domácíy Jiřina - divoký vůl. 9: Staroněmec - nuže - pádová otázka - vyhranit - město v Holandsku. 10: Český ilustrátor - zvuk dechovky - franc. tenista - zn. zápalek - velká místnost - jednotka loupání v zádech. 11: Upravovatelé snopů a kytic - vemte si - MPZ Holandska - vylepšil se - napodobil hlas slepice. 12: Možná - TŘETÍ DÍL TAJENKY - římský oděv. 13: Silné provazy - slabika smíchu - italský vinný kraj - slupl (sousto) - bratr praotce Čecha - uhnat (partnera). 14: Bývá ve stínu - řecké písmeno domácích zvířat - duševní potrava v sešitovém vydání - česká řeka - domácíy Rozina. 15: Velitel lodí, též Babočka - okouřit - nezájem (medic.) - házet hnůj.
- **NAPOVĚDA:** Adler, ANP, Ap, SBS6.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
A	M	O	K	R	O	M	A	P	O	V	A	T	S	L	E	D	
B	M	A	R	I	B	O	R	O	D	L	O	U	Č	E	N	Í	
C	O	Z	I	M	R	U	Š	T	I	N	A	P	O	H	O	V	
D	K	A	P	S	Y	Č	Í	M	V	Í	C	E	T	A	M	K	
E	T	A	L	K	S	N	K	K	S	T	O	N	O	Ž	K	A	
F	O	Z	V	Y	P	Í	S	E	Ň	K	R	Í	Ž	U	L	M	
G	P	O	L	O	A	K	E	L	A	O	E	H	E	R	M	A	
H	U	R	I	B	R	A	K	K	L	E	K	L	H	A	M	R	
I	S	I	P	O	Z	N	A	V	A	M	L	I	D	I	E	T	
J	O	D	A	Č	I	N	Č	E	R	A	A	N	E	T	K	A	
K	D	E	N	I	M	A	M	T	E	P	O	S	G	O	A	L	
L	S	A	T	R	A	P	A	R	E	A	L	K	A	L	V	A	
M	A	L	O	E	D	E	G	O	L	L	B	O	S	K	O	V	
N	T	Í	M	V	Í	C	E	M	A	M	R	A	D	P	S	Y	
O	A	R	I	E	L	V	N	A	D	A	A	R	I	S	T	R	
P	L	A	N	R	C	I	T	N	O	R	C	H	E	S	T	R	Y
Q	O	K	A	S	E	M	A	S	E	T	S	K	R	A	S		

•	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	•
A																A
B																B
C																C
D																D
E																E
F																F
G																G
H																H
I																I
J																J
K																K
L																L
M																M
N																N
O																O
P																P
Q																Q
R																R
S																S
T																T
U																U
V																V
X																X
Y																Y
•	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	•

▲ Rozluštění z minulého čísla

Tajenka dnešní křížovky popisuje úsek historie naší ambasády v Holandsku ▶

Z A D N Í S T R A N A

SBĚRATELE ZMETKŮ

Sbíral jsem ve svém životě nejprapodivnější věci. V dětství to byly odznaky, nejdříve automobilových značek, pak sportovních klubů a pak různé, co kdo dal. Dostal jsem na ně krásnou kasetu s několika patry sametových vypolštářovaných zásuvek, kterou mi ostatní kluci právem záviděli. Ještě ji mám schovanou a kupodivu se do ní občas dívám. Později se střídala všehochoť, pивní tácky, různě balené kostky nebo pytlíčky cukru a pak sirky, později zápalky. Nejen ty ploché reklamní, ale i běžné krabičky, většinou z dřevěných odpadkových dých a polepené papírem s reklamou. Tento model dnes již vymřel, vůbec zápalky ustoupily zapalovačům. Byla to kdysi mezinárodní horečka sbírat nálepky od zápalek. Já sbíral celé krabičky, pečlivě je rovnal do krabic od bot nebo do plochých od bombónů. Jednou dávno, ještě v původní Praze, zazvonil u nás mladý muž a nesměle se ptal, zda je pravda, že sbírám sirky. Já že ano, a on kolik jich mám. Poněkud jsem se nadul, neb jsem cítil svou silnou pozici, a hrdě odvětil, že asi tak tisíc, aby si snad nemyslel, že jsem nějaký břídil-začátečník. A on, stále skromně, zda by mohl mou sbírku vidět, sám je totiž také sběratel. Ovšemže ji může vidět, ať se pokochá hoch, a jal jsem se snášet krabice. Prohlížel pozorně, ale dost rychle, a najednou se u jedné krabičky zastavil. Tuhle nemám, poznamenal. Teď jsem nalapal toho nezkušeného amatéra na hruškách, či lépe na sirkách. Tu už jste jednou přešel, mám ji dvojmo, odvětil jsem s patřičnou dávkou znalecké shovívavosti. Mladík se přesto osmělil: Ne, ne, tahle má v dolním levém rohu tři tečky, ta předtím měla pouze dvě. Na hruškách jsem byl nalapán já. Ještě jsem se ale nevzdával a zeptal se, kolik tedy nálepek má on. Velice skromně, téměř omluvně odvětil, že asi dvacetři tisíc. Nechal jsem mu vybrat, co potřebuje, nebylo to moc, a přestal jsem sbírat. Ovšem něco mi zůstalo. Kdykoli vidím někde ležet ploché sirky, vždy skončí v mé kapse. Už zase se to doma hromadí.

Nejdéle mi vydrželo a vlastně nikdy mne neopustilo sbírání modelů starých automobilů. Zasedl jsem si na značku Matchbox a podařilo se mi ji během let a hlavně během cestování po světě doplnit od prvých modelů až do doby nedávno minulé. Nejstarší a dávno z výroby vzaté modely jsem nacházel v Africe v zastrčených koutech indických bazarů. Před několika lety jsem se zmohl na pětipatrovou vitrinu, v níž našla autička svůj definitivní a důstojný domov. Ale i s tímto sbíráním jsem přestal, tentokrát z důvodů ekonomických, protože nové modely se nyní prodávají za více než dvacetinásobek těch prvních.

Jsem rád, že jsem nikdy nezačal vážněji sbírat poštovní známky, byl bych nyní asi zavalen různými alby a krabicemi s obálkami, lupami, pinsetami a všemožnými lampami s ultra a infra světlem. Ale nikdy bych nemohl mít sbírku kompletní, v čemž jsem viděl jakousi bezcílnou beznaděj. Hlavně mne ale od filatelie odradil kult, kterým svou vášeň známkaři obestřeli. Stačilo, aby vysoce hodnotná známka byla téměř neviditelně propíchnuta špendlíkem, a její hodnota klesla o několik nul. A naopak, známka s kazem nebo s chybou tisku se stala vyhledávaným objektem a svou tržní cenou vysoce převýšila své bezvadné dručky. Tento kult zmetků mi trochu vadil. Později jsem si uvědomil, že zmetkovství je kladně hodnoceno i jinde, dokonce v běžném životě kolem nás.

Tiskařský šotek je znám každému, kdo umí číst a občas tuto schopnost používá. Většinou je odhalen dřív než se tiskovina dostane ke čtenářům, opraven a nikdo o něm ani neví. Unikne-li však přesto na veřejnost a je objeven, můžeme se s ním setkat jako s cennou perličkou v nějakém humoristickém sloupku nebo pořadu. Vznikne-li překlepem nebo tiskovou chybou nějaký ošemetný dvojsmysl, nebo dokonce protismysl, paradox, povýší a podávají si ho pak pořady satirické. Jiný příklad: Televizní hlasatelky nebo hlasatele vnímáme většinou povrchně při čtení zpráv a věnujeme více pozornosti tomu, co nám sdělují. Podaří-li se ale někomu z nich nějaký zmetek, blebt, nesmyslné nebo jinomyšlné přefeknutí, ztráta čteného papíru, anebo a ještě lépe,

zvrtneli se pod nimi židle a oni neplánovaně zmizí jakoby v propadlišti, pak teprve vstoupí do dějin a jsou středem pozornosti zvláštních, často opakovaných a přejímaných pořadů. Dnes už jsou celé desítky pořadů a stovky specialistů, kteří tyto zmetky shromažďují a dále je prodávají či vyměňují za jiné podobné. Skutečný autor vyjde zcela naprázdno, někdy třeba i s pokutou.

Žádný dokonalý krasobruslařský trojskok japonské mistryně světa jménem Midori Ito nebyl tak často v televizi opakován jako její neplánovaný skok, jímž k všeobecnému překvapení přeskočila mantinel kluziště a skončila v náručí televizních kameramanů mimo ledovou plochu. Vrátila se na led, doskákala svou volnou jízdu, ale tento pozoruhodný a v historii ojedinělý velezmetek ji stál mistrovský titul. Ještě než začal zasloužený potlesk obecenstva rozjela se na místo činu omluvit se kameramanům a zjistit, zda nenapáchala více škod než byl ztracený titul.

Několikavteřinový reklamní šot ukazující psíka pochutnávajícího si na obsahu konzervy značky ŽERTO nás většinou příliš nezaujme, zejména pochutnává-li si psík na obrazovce pětkrát denně, sedmkrát do týdne. Dostane-li se ale na obrazovku pracovní záběr, kdy zmíněný psík se několikrát zhnusen odvrací od konzervy ŽERTO, uvízne tato reklama, byť nepodařená, mnohem hlouběji v pozornosti diváků. Dokonce můj pes se potom dožadoval ochutnat konzervu ŽERTO, je-li skutečně tak odpudivá.

Při trestném střelení desítek v kopané se dostane více a častější pozornosti hráči, který netrefil bránu, než střelci branky vítězné. Též nešťastný autor osudného zmetka skončivšího ve vlastní brance je častějším cílem kameramanů než hráči ostatní. Krátký film posbíraných promarněných šancí měl větší odezvu než pořad o vybraných Eurogólech.

Chodil jsem rád, a ještě někdy chodím, do cirkusů, přestože nesouhlasím s ponižující drezúrou zvířat, kterou někdy předvádějí. Rád pozoruji lidi, zejména dříve v malých potulných cirkusech, většinou rodinných, kde lze vidět stejně artistry nejtělejšího věku jako i kmety, manželské i milenecké páry, rodiče i vnoučata. Všichni se snaží za každou cenu a bez ohledu na osobní rozpoložení bavit publikum, v narychlo zalátaných trikotech a pelichajících labutěnkách, s přehnaným nánosem šminků, které mají zdůraznit radostný úsměv, zakrývající často úzkost a strach. Strach z čeho? Právě ze zmetků. Cirkusák-akrobat si totiž nemůže dovolit odvést zmetkový výkon. Jeho zmetek může mít dalekosáhlé následky, v krajním případě fatální, pro něj, pro jeho kolegu, pro jeho rodinu, pro další osud podniku. Mezi obdivným potleskem obecenstva a slzami spolupracovníků leží někdy pouze zlomek vteřiny. Tito lidé jistě nebudou sběrateli zmetků. To je ta tak zvaná druhá, či odvrácená strana medaile.

Na druhé straně se ze zmetků a jejich kolekcí vyvinul celý mezinárodní průmysl, jehož odběratelem jsou především media video-televizní. Z původního sběratelství rarit vznikal pomalu kult zmetků, požadavky na zmetky se rozrůstaly nejen kvalitativně ale i kvantitativně, a najednou byla větší poptávka než nabídka. Nebude-li dostatek zmetků, bude nutno je vytvořit, to je klišé, které se z výroků Františka Palackého nejvíce ujalo (i když to jeho původní se nepotvrdilo). Dnešní media jen hýří pořady, které mají základ ve zmetcích v jejich různých vývojových stadiích, ať to jsou ty různé kamery, jako tajná, candid, skrytá apod., nebo v nadstavbě umně vymyšlené nástrahy, pasti á la banana split nebo booby trap aj.

Každá úvaha by měla mít nějaký závěr. I tato, ale já ho nemám. Zmetky by neměly být a my bychom se měli o to snažit. Ale já se musím přiznat, že se na podobné pořady někdy docela rád dívám. Pokud nebolí nebo nekřivdí.

LADISLAV MALINSKÝ

Z A D N Í S T R A N A